

148172

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DİL ÖĞRETİMİNDE CİNSİYETÇİ YAKLAŞIMIN
ÖĞRENCİLERİN DİL KULLANIMINA ETKİSİ

Nil Senem ÇİNGA

Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Yabancı Dil (İngilizce) Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programında

Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nesrin TOKSÖZ

İSTANBUL, 2004

ÖNSÖZ

Yabancı dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşım üzerine yapılan çalışmalar son yıllarda yoğunluk kazanmıştır. Hem yapısal hem de iletişimsel ve etkileşimsel boyutta yürütülen çalışmalar, cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına yansıdığını göstermiştir. Aynı şekilde, yabancı dil öğretmenlerinin cinsiyetçi yaklaşımdan uzaklaşmalarının, öğrencilerin dile yaklaşımlarını etkilediği de görülmüştür.

Bu çalışmada, dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisi araştırılmaktadır. Araştırmanın yürütülmesi için, öğrencilere ‘Dil Kullanımı’, ‘Dilsel Farkındalık’, ‘Betimleme’ ve ‘Görüşler’ başlıklı dört sormaca verilmiş ve öğrencilerin cinsiyetçi dile yaklaşımları ortaya çıkarılmıştır. Bu sormacaların uygulanmasından sonraki iki ay boyunca öğretmen, cinsiyetçi olmayan dil kullanarak öğrenciler için model oluşturmuş ve bu konuyla ilgili öğretici sunum yapmıştır. Daha sonra, öğretmenin model oluşturmasının ve öğretici sunum yapmasının etkisini araştırmak amacıyla yeniden sormaca verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, modeli ve veri toplama yöntemi ile araştırma soruları verilmektedir. İkinci bölümde araştırma konusuyla ilgili çalışma ve araştırmalar, ‘Dil ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi’, ‘Cinsiyetçi Yaklaşım’, ‘Dil ve Gerçeklik İlişkisi’ ve ‘Cinsiyetçi Dil Kullanımı’ başlıkları altında sunulmaktadır. Üçüncü bölümde verilerin çözümlenmesi, bulgular ve yorumlar bulunmaktadır. Son bölümde ise, sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Araştırma boyunca öne sürdüğü fikirleriyle ve verdiği moralle beni hep destekleyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. sn. Nesrin Toksöz’e; getirdikleri önerilerle çalışmamın eksiklerini gidermemi sağlayan Yrd. Doç. Dr. sn. Hülya Bartu ve Dr. sn. Aybars Erözden’e; araştırmanın yürütüldüğü sınıflardaki öğrencilerime ve desteğiyle yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma teşekkürlerimle...

ÖZET

Bu çalışmada, dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisi incelenmektedir. Buna bağlı olarak, İngilizce öğretmenlerinin model oluşturarak ve öğretici sunumlar yaparak, öğrencilerin cinsiyetçi dilden kaçınmalarını ve cinsiyetçi olmayan bir dil kullanmalarını sağlamadaki etkileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma, Yıldız Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Temel İngilizce (Hazırlık) bölümünde, orta-üzeri (upper-intermediate) düzeydeki 4 ayrı sınıfta yürütülmüştür. Araştırma boyunca öğrencilerin cinsiyetçi dile yaklaşımlarındaki değişimlerin gözlemlenebilmesi amacıyla bu çalışma, araştırmacının ders verdiği sınıflarda yapılmıştır. Araştırmaya 25 kız ve 52 erkek olmak üzere toplam 77 öğrenci katılmıştır. Verilerin incelenmesinde hem niteliksel hem de niceliksel yöntemden yararlanılmıştır.

Araştırmanın sonunda elde edilen bulgular, öğrencilerin cinsiyetçi bir dil kullandıklarını ve cinsiyetçi kullanımların da farkında olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca, öğretmenin kendisinin cinsiyetçi olmayan bir dil kullanması ve bu konuyla ilgili öğretici sunum yapması, öğrencilerin cinsiyetçi dilden uzaklaşmalarında ve cinsiyetçi olmayan bir dil kullanmalarında etkili olmaktadır.

ABSTRACT

The aim of this study is to observe the effects of a sexist approach in language teaching on the students' language use. Accordingly, it was examined how modelling and a didactic presentation by the teacher relate to the sexist or non-sexist language use of the students.

The study was conducted in 4 upper-intermediate classes at the Basic English Department of Yıldız Teknik University. In order to observe the changes in the attitudes of the students towards sexist language better, the classes were chosen among the researcher's own classes. There were 25 female and 52 male students who participated in the study. In order to analyze the data, both qualitative and quantitative research methods were used.

According to the findings, it was seen that the students normally use a sexist language and they are not aware of it. Moreover, the results suggest that modelling and a didactic presentation by the teacher have a significant effect on the students' use of a non-sexist language.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
BÖLÜM I	
GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	2
1.3 Araştırmanın Önemi.....	2
1.4 Araştırmanın Modeli ve Veri Toplama Yöntemi.....	3
1.5 Araştırma Soruları.....	9
BÖLÜM II	
İLGİLİ ÇALIŞMA VE ARAŞTIRMALAR.....	10
2.1 Dil ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi.....	10
2.1.1 Toplumun Yapısının Dile Yansıması.....	11
2.1.2 Toplumun Dil Yoluyla Yapılanması.....	15
2.2 Cinsiyetçi Yaklaşım.....	18
2.3 Dil ve Gerçeklik İlişkisi.....	23
2.3.1 Dilin Gerçekliği Yansıması.....	23
2.3.2 Dilsel Gerekçilik / Dilsel Görecelik.....	24

2.3.3 Etkileşimsel Yaklaşım.....	24
2.4 Cinsiyetçi Dil Kullanımı	25

BÖLÜM III

VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ, BULGULAR VE YORUM.....	28
3.1 ‘Dil Kullanımı’ Sormacası	28
3.2 ‘Dilsel Farkındalık’ Sormacası.....	35
3.3 ‘Betimleme’ Sormacası.....	42
3.4 ‘Görüşler’ Sormacası.....	50

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	63
4.1 Sonuç.....	63
Araştırmanın Sınırlılıkları ve Yeni Araştırmalar İçin Öneriler.....	70
KAYNAKÇA	72
EKLER.....	72
EK-1 ‘Dil Kullanımı’ Sormacası-1(Language Use).....	76
EK-2 ‘Dilsel Farkındalık’ Sormacası (Language Awareness).....	77
EK-3 ‘Betimleme’ Sormacası (Imagery)	78
EK-4 ‘Görüşler’ Sormacası (Opinions).....	79
EK 5 Öğretici Sunum Metni.....	80
EK 6 ‘Dil Kullanımı’ Sormacası-2.....	85
EK-7 ‘Dil Kullanımı’ Sormacasının Sonuçları	86
EK-8 ‘Dilsel Farkındalık’ Sormacasının Sonuçları	88
EK-9 ‘Betimleme’ Sormacasının Sonuçları.....	90
EK-10 ‘Görüşler’ Sormacasının Sonuçları	92

KISALTMALAR

bkz bakınız

c cinsiyetçi

co cinsiyetçi olmayan

e erkek

k kız

s sayfa

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 3.1 ‘Dil Kullanımı’ - ‘Student’ sözcüğünün verileri.....	28
Tablo 3.2 ‘Dil Kullanımı’ - ‘Scientist’ sözcüğünün verileri	30
Tablo 3.3 ‘Dil Kullanımı’ - ‘Teacher’ sözcüğünün verileri	31
Tablo 3.4 ‘Dil Kullanımı’ - ‘Someone’ sözcüğünün verileri	32
Tablo 3.5 ‘Dil Kullanımı’ - ‘Nurse’ sözcüğünün verileri	33
Tablo 3.6 ‘Dilsel Farkındalık’ - ‘Business executive’ için kullanılan seçenekler	35
Tablo 3.7 ‘Dilsel Farkındalık’ - ‘Men’ için kullanılan seçenekler.....	36
Tablo 3.8 ‘Dilsel Farkındalık’ - ‘Firemen’ için kullanılan seçenekler.....	38
Tablo 3.9 ‘Dilsel Farkındalık’ - ‘Student’ için kullanılan seçenekler.....	39
Tablo 3.10 ‘Dilsel Farkındalık’ - ‘Cleaner’ için kullanılan seçenekler.....	40
Tablo 3.11 ‘Betimleme’ - ‘Surgeon’ sözcüğünün verileri	43
Tablo 3.12 ‘Betimleme’ - ‘Tourist’ sözcüğünün verileri	44
Tablo 3.13 ‘Betimleme’ - ‘Receptionist’ sözcüğünün verileri.....	45
Tablo 3.14 ‘Betimleme’ - ‘Single parent’ sözcüğünün verileri	47
Tablo 3.15 ‘Betimleme’ - ‘Murderer’ sözcüğünün verileri.....	48
Tablo 3.16 ‘Görüşler’- 1. tümceye ilişkin sonuçlar	50
Tablo 3.17 ‘Görüşler’- 2. tümceye ilişkin sonuçlar	51
Tablo 3.18 ‘Görüşler’-3. tümceye ilişkin sonuçlar	52
Tablo 3.19 ‘Görüşler’-4. tümceye ilişkin sonuçlar	53
Tablo 3.20 ‘Görüşler’-5. tümceye ilişkin sonuçlar	54
Tablo 3.21 ‘Görüşler’-6. tümceye ilişkin sonuçlar	55
Tablo 3.22 ‘Görüşler’-7. tümceye ilişkin sonuçlar	56
Tablo 3.23 ‘Görüşler’-8. tümceye ilişkin sonuçlar	57

Tablo 3.24 ‘Görüşler’-9. tümceye ilişkin sonuçlar	58
Tablo 3.25 ‘Görüşler’-10. tümceye ilişkin sonuçlar	59
Tablo 3.26 ‘Görüşler’-11. tümceye ilişkin sonuçlar	60
Tablo 3.27 ‘Görüşler’-12. tümceye ilişkin sonuçlar	61

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, modeli ve veri toplama yöntemi ile araştırma soruları yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

İngilizce öğretimi ile toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki incelendiğinde, dil öğretiminde cinsiyetçi bir yaklaşımın var olduğu görülmektedir. Bu cinsiyetçi yaklaşım öğretimde yararlanılan ders materyalleriyle sınırlı kalmayıp sınıf içindeki etkinliklere de yansımış durumdadır. Öğretmenlerin erkek öğrencilere daha fazla ilgi göstermeleri; erkek öğrencilerin yaramazlıklarını kabul edip, aynı davranışları kızlar gösterdiğinde kabul etmemeleri; tartışma konularının çoğunlukla erkeklerin ilgi alanlarına göre belirlenmesi, kız öğrencileri olumsuz olarak etkilemektedir ve bunlar, cinsiyetçi yaklaşımın sınıf ortamına yansımalarından yalnızca birkaçıdır (Swann ve Graddol, 1988).

Dil öğretimindeki bu cinsiyetçi yaklaşımdan başka, İngilizcenin de cinsiyetçi özellikler taşıyan bir dil olduğu savunulmaktadır (Berger ve Kachuk, 1977). Bu cinsiyetçilik en yaygın olarak adıl seçiminde ve sözcük kullanımında kendisini göstermektedir. Cinsiyeti bilinmeyen özneler için üçüncü tekil eril kişi adılının kullanılması; içinde 'adam' sözcüğü geçen anlatımların kadınlar için de kullanılması; seslenme biçimlerinde erkekler için tek bir biçim bulunurken, kadınlar için, evli olup olmamalarına göre iki ayrı biçimin bulunması, cinsiyetçi dilin özelliklerinden bazılarıdır.

Sapir-Whorf varsayımına göre, kişilerin cinsiyetçi bir dil kullanmaları, düşünce ve davranışlarının da cinsiyetçi olmasına yol açmaktadır (Talbot, 1998). Cinsiyetçi bir dille yazılmış metinlerin, anlamayı güçleştirdiği ve hatta yanlış anlamalara neden olduğu savunulmakta ve bu dil kullanımının önlenmesi gerektiği öne sürülmektedir (Crawford, 2001). Yabancı dil öğretimi yalnızca, belirli bir dilsel bilginin öğrenciye iletilmesi demek değildir.

Dilin düşünceyi etkilediği varsayımından yola çıkıldığında, öğrencilerin öğrendikleri İngilizce, onların düşüncelerini, davranışlarını, yaşama ve kişilerarası ilişkilere bakışlarını da etkileyecektir. Bu nedenle, İngilizce öğretiminde, cinsiyetçi dil kullanımından kaçınmak gerektiği de öğretilmelidir. Aslında, bunun öğretilmesine ailede başlanmalı ve bu öğretim, okullarda da yalnızca İngilizce dersleriyle sınırlı kalmamalıdır. Okullarda hem ders materyallerinde hem de sınıf içerisindeki etkileşimde bu konuya özen gösterilmeli ve öğrencilerin bu konudaki farkındalığı artırılmalıdır. Bunun için öncelikle, öğrencilerin cinsiyetçi dile yaklaşımlarının ortaya konulması gerekmektedir. Öğrencileri cinsiyetçi dil kullanımından uzaklaştırmanın yollarından biri, öğretmenin kendisinin cinsiyetçi olmayan bir dil kullanarak öğrenciler için bir model oluşturması iken, bir diğer yol da konuyla ilgili öğretici sunum yapmasıdır (Cronin ve Jreisat, 1995).

Bu çalışmada, öğretmenin model oluşturmasının ve öğretici sunum yapmasının, öğrencilerin dil kullanımında etkili olup olmadığı incelenmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın, öğrencilerin dil kullanımına etkisini ortaya koymaktır. Bu amaçla, öğrencilerin cinsiyetçi dil kullanımını algılayıp algılamadıkları araştırılacak; öğretmenin model oluşturmasının ve konuyla ilgili öğretici sunum yapmasının, öğrencilerin cinsiyetçi dil kullanımından kaçınmalarını sağlayıp sağlamadığı belirlenecektir.

1.3 Araştırmanın Önemi

Dilin düşünce ve davranışları biçimlendirdiği görüşü, cinsiyetçi olmayan dil kullanımının, bireylerin cinsiyetçi düşünce ve davranışlardan kaçınmalarında etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Cinsiyetçi olmayan dil kullanımının öğretileceği yerlerden biri, yabancı dil

sınıflarıdır. Bu araştırmada, öğretmenlerin cinsiyetçi olmayan bir dil kullanarak model oluşturmalarının ve bu konuyla ilgili öğretici sunumlar yapmalarının, öğrencilerin dil kullanımına olumlu olarak yansıdığı sonucuna varılmıştır.

İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin İngilizcedeki cinsiyetçi dil kullanımlarının farkına varmaları ve bu kullanımlardan kaçınmanın yollarını öğrenmeleri, anadilleri olan Türkçedeki cinsiyetçi kullanımları sorgulamalarını ve bu kullanımlardan kaçınmalarını da sağlayabilecektir.

1.4 Araştırmanın Modeli ve Veri Toplama Yöntemi

Bu araştırmada hem niceliksel hem de niteliksel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Son yıllarda sosyal bilimler alanında yöneme dayalı tartışmalar yapılmaktadır. Bu tartışmalardan ortaya çıkan genel görüş, sosyal bilimler alanındaki çalışmalarda niceliksel değil, niteliksel yöntemle elde edilen sonuçların daha sağlıklı olduğu yönündedir (Silverman, 2001). Niceliksel araştırmaya dayanan deneyler, istatistikler ve veriler, sosyal bilimlerdeki alan çalışmalarına veri sağlamada her zaman yeterli olamayabilirken, niteliksel araştırma yoluyla elde edilen veriler, daha derinlikli sonuçlar getirmektedir.

Diğer yandan, niceliksel yöntemle elde edilen veriler, okuyucuların araştırmacının yorumundan bağımsız olarak sonuçları görebilmelerini sağlar. Ayrıca araştırmacılar, niteliksel verilere dayalı olarak yaptıkları genellemelerin doğruluğunu niceliksel yöntemlerle kontrol edebilirler.

Bu araştırmada, dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisini belirlemek amacıyla hem niceliksel hem de niteliksel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Sormaca yoluyla elde edilen verilerden, öğrencilerin cinsiyetçi bir dil kullanıp kullanmadıkları ve var olan cinsiyetçi anlatımları farkedip farketmedikleri incelenmiştir. Öğretmenin model oluşturmasının ve öğretici sunum yapmasının ardından yeniden verilen

sormacalarla, öğrencilerin cinsiyetçi dil kullanımlarında ve farkındalıklarında değişiklik olup olmadığı incelenmiştir.

Katılımcılar

Dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışma, Yıldız Teknik Üniversitesi Hazırlık Yüksekokulu A sınıflarında öğrenim gören ‘Orta-Üzeri’ (Upper-Intermediate) öğrencileriyle yürütülmüştür. Öğrencilerin cinsiyetçi dil kullanımlarını, var olan cinsiyetçi dilin farkında olup olmadıklarını, betimledikleri isimlerde cinsiyetçi davranıp davranmadıklarını ve cinsiyetçi dile ilişkin görüşlerini ölçmek için sormacalar hazırlanmış; bu sormacalar, öğrencilerin cinsiyetçi olmayan dil kullanımı yönünde dönem içindeki gelişimlerini gözlemleyebilmek amacıyla, araştırmacının ders verdiği dört sınıfta uygulanmıştır. Birinci uygulamaya 32 kız, 61 erkek olmak üzere toplam 93 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin yaşları 17 ve 26 arasında değişmektedir. İki ay sonra yapılan ikinci uygulamaya, birinci uygulamadaki öğrencilerin hepsi katılmadığı için öğrenci sayısı 25 kız ve 52 erkek olmak üzere 77’ye düşmüştür. Bu öğrencilerin yaşları da birinci uygulamada olduğu gibi 17 ve 26 arasında değişmektedir. Araştırmada, her iki uygulamaya da katılan 77 öğrencinin (25 kız ve 52 erkek) anket sonuçları değerlendirmeye alınmıştır.

Araçlar

Dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisini ortaya koymak amacıyla öğrencilere dört sormaca¹ uygulanmış, ayrıca sınıf içi gözlemden yararlanılmıştır. Sormacalar ‘Dil Kullanımı’ (Language Use) (bkz. Ek-1, s.76), ‘Dilsel Farkındalık’ (Language Awareness) (bkz. Ek-2, s.77), ‘Betimleme’ (Imagery) (bkz. Ek-3, s.78)

¹ Bu sormacalar, 1-12 Temmuz 2002 tarihleri arasında, Budapeşte’de Central European University’de düzenlenen yaz okulundaki *Language, Gender and Society* isimli derste, Prof. Dr. Itesh Sachdev tarafından, o derste yer alan öğrencilere uygulanmıştır. Aynı sormacalar bu çalışmada, Sn. Sachdev’in izniyle kullanılmıştır.

ve ‘Görüşler’ (Opinions) (bkz. Ek-4, s.79) başlıklarını taşımaktadır ve öğrencilerin İngilizce düzeylerinin bunları yanıtlamaya yeterli görülmesi nedeniyle İngilizce olarak verilmiştir.

‘Dil Kullanımı’ başlıklı birinci sormacada beş tümce bulunmaktadır. Her bir tümce, öğrencinin tamamlaması beklenerek yarım bırakılmıştır. Burada amaç, öğrencinin tamamladığı tümcede, yarım bırakılmış tümcedeki isim yerine eril adıl mı (he) dişil adıl mı (she) kullandığına bakmaktır. Öğrencileri yönlendirmemek için, araştırmanın gerçek amacı kendilerine söylenmemiştir. Birinci tümcede ‘öğrenci’ (student) sözcüğü, ikincide ‘bilim insanı’ (scientist), üçüncüde ‘öğretmen’ (teacher), dördüncüde ‘birisi’ (someone) ve beşinci tümcede ‘hemşire’ (nurse) sözcüğü için cinsiyetçi bir anlatım kullanılıp kullanılmadığına bakılmıştır.

İkinci sormaca olan ‘Dilsel Farkındalık’ bölümünde 7 tümce yer almaktadır. Öğrencilere, bazı tümcelerin dil problemleri içerdiği söylenmiş, ‘dilsel açıdan problemleri gördükleri herşeyin altını çizip altına doğru biçimini yazmaları istenmiştir. Burada amaç, dil problemi denildiğinde öğrencilerin yalnızca dilbilgisi ve yazım hatalarını mı anladıklarını, yoksa cinsiyetçi anlatımları da dilsel problem olarak görüp görmediklerini ölçmektir. Birinci tümce, ‘iş sahibi/ yönetici’ (business executive) sözcüğünün yalnızca erkeği kapsadığı cinsiyetçi bir tümcedir. Aynı zamanda ‘executive’ sözcüğü yanlış yazılmıştır. İkinci tümcede ‘erkek’ (man) sözcüğü, ‘insan’ (human/ humanbeing/ humankind/ person) yerine genel (generic) anlamda kullanılmıştır. Bu tümcede ‘laugh’s’ sözcüğünde de yazım hatası vardır. Üçüncü tümcede herhangi bir hata bulunmamaktadır. Dördüncü tümcede ‘itfaiyeci’ anlamında ‘firefighter’ değil, cinsiyetçi bir anlatım olan ‘fireman’ sözcüğü kullanılmıştır. Beşinci tümce, ‘öğrenci’ (student) sözcüğünün yalnızca erkeği kapsadığı cinsiyetçi bir tümcedir. Altıncı cümle ‘temizlikçi’ sözcüğünün (cleaner) yalnızca kadınları kapsadığı cinsiyetçi bir başka tümcedir. Aynı tümcede ‘wear’ sözcüğünün yazımında bir hata yapılmıştır. Son tümcede herhangi bir hata bulunmamaktadır.

'Betimleme' başlıklı sormaca, üçüncü sormacadır. Bu bölümde öğrencilere, bir filmde rol alacak beş karakter (cerrah, turist, resepsiyonist, bekar ebeveyn ve katil) verilmiş ve bu karakterlere birer ön isim vermeleri ve karakterlerin fiziksel durumlarını betimleyen birer tümce yazmaları istenmiştir. Bu bölümde, öğrencilerin bu karakterleri kadın olarak mı erkek olarak mı gözlerinde canlandırdıkları ve fiziksel görünüşleri betimlerken cinsiyetçi belirteçler kullanmak yoluyla cinsiyetçi davranıp davranmadıklarına bakılmıştır.

Son sormaca olan 'Görüşler' adlı sormaca, öğrencilerin cinsiyetçi dil kullanımına ilişkin görüşlerini öğrenmek üzere verilmiştir. Bu sormacada toplam 12 tümce yer almakta ve her tümcede *agree* (katılıyorum), *neutral* (kararsızım) ve *disagree* (katılmıyorum) olmak üzere üç seçenek bulunmaktadır.

İlk tümcede, "businessman" sözcüğünün normalde erkeklere olduğu kadar kadınlara yönelik olarak da kullanıldığı öne sürülmektedir.

İkinci tümcede, "businessman" sözcüğünün hem erkeklere hem de kadınlara yönelik olarak kullanılması gerektiği konusunda öğrencilerin ne düşündükleri sorulmuştur.

Üçüncü tümcede, "salesman" sözcüğünün erkeklere olduğu kadar kadınlara yönelik olarak da kullanıldığı ve bununla ilgili olarak öğrencilerin ne düşündükleri araştırılmıştır.

Dördüncü tümce, "salesman" sözcüğünün hem erkeklere hem de kadınlara yönelik olarak kullanılması gerektiğini öne sürmektedir.

Beşinci tümce, " 'Bütün adamlar eşit yaratılmıştır' ifadesi kadınları da kapsar" biçiminde verilmiştir. Bu tümcede, 'adamlar' (men) sözcüğünün öğrenciler tarafından, İngilizcedeki geleneksel kullanımı olan 'insanlar' anlamında algılanıp algılanmadığına bakılmaktadır.

Bir sonraki tümcede, cinsiyetçi olmayan "businessperson", "chairperson" ve "salesman" sözcüklerinin, öğrenciler tarafından çirkin bulunup bulunmadığı sorgulanmaktadır.

Yedinci tümcede, hem erkekler hem de kadınlar için “fire-fighter”, “business executive” ve “camera operator” gibi cinsiyetçi olmayan sözcüklerin kullanılması gerektiği konusunda öğrencilerin görüşleri sorulmuştur.

Sonraki tümcede, makale yazarken cinsiyetçilikten kaçınmak için sürekli olarak “he or she” biçiminde yazmak zorunda olmanın garip olduğu söylenmiş ve öğrencilerin bu konudaki görüşleri öğrenilmek istenmiştir.

Dokuzuncu tümcede, çoğul “they” adının normalde, cinsiyeti bilinmeyen üçüncü kişiler için kullanıldığı ileri sürülmekte ve daha açıklayıcı olmak için bir örnek verilmektedir.

Onuncu tümcede, “they” adının cinsiyeti bilinmeyen kişiler için kullanılması gerektiği konusunda öğrencilerin görüşünün ne olduğu araştırlmaktadır.

Onbirinci tümcede “waiter” sözcüğünün, onikinci tümcede ise “actor” sözcüğünün erkeklere olduğu kadar kadınlara yönelik olarak da kullanılması gerektiği ne sürülmüş ve öğrencilerin bununla ilgili olarak ne düşündükleri öğrenilmek istenmiştir.

Araçların Uygulanması

Öğrencilerin yazılı bir metindeki cinsiyetçi dil kullanımlarını algılayıp algılamadıklarını, kendi dil kullanımlarında cinsiyetçi anlatımlar kullanıp kullanmadıklarını, betimledikleri isimlerde cinsiyetçi olup olmadıklarını ve cinsiyetçi dile ilişkin neler düşündüklerini görmek amacıyla hazırlanan sormacalar ilk olarak ders yılı başında uygulanmıştır. Öğrencileri yönlendirmemek için, sormacanın cinsiyetçi dile yaklaşımlı ölçmek üzere verildiği söylenmemiş, yalnızca, bu sormacaların bir yüksek lisans çalışmasında kullanılacağı belirtilmiştir. Sormacalar uygulanırken, öğrencilerin anlamını bilmediği sözcüklerin ya Türkçe karşılıkları verilmiş ya da bildikleri eşanlımlı başka İngilizce sözcükler söylenmiştir. Ancak bu sırada, cinsiyetçi olmayan anlatımlar kullanmaya zen gösterilmiştir. Örneğin ‘business executive’ sözcüğünün karşılığı olarak ‘businessman’ yerine

'businessperson' sözcüğü verilmiştir. Soruların yanıtlanması sırasında öğrenciler arasında ilginç konuşmalar gözlenmiştir. Bir erkek öğrenci 'business executive' sözcüğünün anlamını sormuş ve yanıt olarak 'businessperson'u duyduktan sonra, "İşadamı. Adam yani, 'he' kullanıcaz" demiştir.

Başka bir erkek öğrenci yanında oturan kız arkadaşına 'single parent' için, "Bu, dul anne demek, değil mi?" diye sormuş; kız öğrenci de "ya anne ya da baba!" diye karşılık vermiştir. 'Single parent' sözcüğü için, bütün sınıflarda öğrencilerin birbirlerine "Single parent olunca boşanmış oluyor, değil mi?" diye sordukları gözlenmiştir.

Araştırmacının öğretici sunumundan önce, sınıf içindeki konuşmalarında cinsiyetçi kullanımlardan kaçınmaya çalıştığı gözlenen bir erkek öğrenci, 'nurse' sözcüğünün geçtiği soruda çevresindekilere, "Erkek hemşire var mıdır? Ona göre, *nurse* için *he or she* kullanıcam", demiştir.

Bu ilk uygulamadan sonra her derste, cinsiyetçi olmayan kullanımlar mutlaka vurgulanarak öğrencilerin farkındalığı ve bilinci yükseltilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı, dersler sırasında, cinsiyeti tümce içinde anlaşılmayan özneler için 'he or she' kullanımını her seferinde vurgulamış; önceleri bu tür tümcelerde sadece 'he' adını kullanan öğrenciler, zamanla 'he or she' yapısını kullanmaya başlamışlardır. Konuşma sırasında böyle bir tümce içinde yanlışlıkla 'he' kullandıklarında, ya kendileri tümce başına dönüp kullandıkları '*he or she*' olarak düzeltmişler ya da arkadaşları tarafından uyarılmışlardır. Hiçbir öğrencinin cinsiyetçi kullanımı farketmediği durumda araştırmacı tarafından müdahale edilmiştir.

İlk uygulamadan iki ay sonra, cinsiyetçi dil konusunda öğrencilere bir sunum yapılmıştır (bkz. Ek-5 Öğretici Sunum Metni, s.80). Bu sunumda cinsiyetçi dilin ne olduğu ve nerelerde görüldüğü anlatılmış ve cinsiyetçi dil kullanımından nasıl kaçınılabileceği üzerine örnekler gösterilmiştir. Bu sunum İngilizce olarak yapılmıştır. Bu sunumun ardından, daha önce verilen dört sormaca yeniden verilmiştir. 'Dil Kullanımı' başlıklı sormacada (bkz. Ek-6, s.85)

ilk uygulamadaki tümceler biraz değiştirilmiş ancak cinsiyetçi kullanımın ölçülmek istendiği sözcükler olduğu gibi korunmuştur. 'Dilsel Farkındalık', 'Betimleme' ve 'Görüşler' başlıklı sormacalar, ilk uygulamada kullanılan sormacalardır. Öğrenciler bu ikinci uygulamada, sormaca sunumun hemen ardından verildiği için, sormacanın amacını anlamışlardır.

1.5 Araştırma Soruları

Bu araştırmada, dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde ele alınmıştır.

1. İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin, İngilizcenin cinsiyetçi yapısı ve kullanımı konusundaki farkındalıkları ne durumdadır?
2. İngilizce öğretmenleri bilinç yükseltme, model olma ve öğretici sunum yoluyla, öğrencilerin cinsiyetçi dil konusundaki farkındalıklarını arttırıp, cinsiyetçi kullanımdan kaçınmalarını sağlayabilirler mi?

Bu bölümde araştırmaya ilişkin problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, modeli ve veri toplama yöntemi ile araştırma soruları ele alınmıştır. Bir sonraki bölümde ilgili araştırmalar ve araştırmalar incelenmektedir.

BÖLÜM II

İLGİLİ ÇALIŞMA VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde önce, dil ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyle ilgili iki temel görüş ele alınacaktır. Bunlardan ilki, toplumun yapısının dile yansıdığı görüşü, diğeri ise, toplumun dil yoluyla yapılandığı görüşüdür. Bu iki görüşten sonra, genel olarak cinsiyetçi yaklaşım konusuna değinilecektir. Daha sonra, dil ve gerçeklik ilişkisindeki üç farklı yaklaşım incelenecektir. Bunlardan ilki, dilin düşünceyi yansıttığını temel alan yaklaşımdır. İkincisi, Sapir-Whorf Varsayımı da denilen, dilsel gerekircilik veya dilsel görecelik yaklaşımıdır. Üçüncüsü ise, bu iki yaklaşımın sentezi sayılabilecek etkileşimsel yaklaşımdır. Son olarak, cinsiyetçi dil kullanımı ele alınacaktır.

2.1 Dil ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi

Dil ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki uzun yıllardır birçok araştırmanın konusu olmuştur. Özellikle, 1960larda ikinci dalga feminist hareketin ortaya çıkmasıyla feminist araştırmacılar ve dilbilimciler, dil ve toplum üzerine çalışmalarında toplumsal cinsiyet konusuna odaklanmışlardır. Burada toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetten farklı anlamdadır. Biyolojik cinsiyet doğuştan *edinilirken*, toplumsal cinsiyet sosyalleşme ile *öğrenilir*. Beauvoir (1993; 231), “İnsan kadın doğmaz, sonradan olur” sözleriyle toplumsal cinsiyetin biyolojik yazgının ötesinde olduğunu ve sosyalleşme sürecinde öğrenildiğini vurgulamıştır. Bu iki kavram için İngilizcede iki ayrı sözcük (*sex*-biyolojik cinsiyet ve *gender*- toplumsal cinsiyet) bulunurken, birçok dilde bu ayırım yoktur ve bu da kavram kargaşasına yol açmaktadır.

Feminist araştırmacıların ve dilbilimcilerin yürüttüğü çalışmalarda dil ve toplumsal cinsiyet ilişkisi üzerine iki temel görüş ortaya çıkmıştır. İlk görüş, toplumun yapısının dile yansıdığı görüşü, ikinci görüş ise, toplumun dil yoluyla yapılandığı görüşüdür.

2.1.1 Toplumun Yapısının Dile Yansıması

Toplumun yapısının dile yansıdığı görüşünü savunan araştırmacılar dilin, ataerkil toplumun yansımalarından biri olduğunu öne sürmüşlerdir. Ataerkil toplum, nüfusun kadın olan yarısının erkek olan yarısı tarafından denetlendiği toplumdur. Toplum içinde erkeğin üstünlüğünü kabul eden önyargı yüzünden erkek daha üstün, kadın ise daha aşağı bir konumda görülür.

Ataerkil yönetimin en belirgin yönlerinden birisi, kadınlar üzerine uyguladığı ekonomik baskıdır. Aile içindeki kadın ve çocuklar, erkeğin sadece toplumsal durumuna değil, ekonomik durumuna da bağımlıdır; bu nedenle erkeğin aile içindeki durumu, manevi yönden olduğu kadar maddi yönden de güçlüdür. “Kadın nüfusun üçte birini meydana getiren ve ücretli işlerde çalışanların ortalama ücretleri, erkeklerin ortalama gelirinin ancak yarısı kadardır... Üstelik modern ataerkil toplumlarda kadınlara açık olan işler, birkaç ayrıcalık dışında, düşük ücretli ve mevki sağlamayan kol işçiliğidir” (Millet, 1987: 72).

Ekonomik düzendeki bu ayrımcılığın bir benzeri de eğitim alanında görülür. Kız ve erkek öğrenciler aynı okullarda birarada veya farklı okullarda yalnızca kendi hemcinsleriyle birlikte öğrenim görseler de eğitim programı genellikle cinsiyet ayrımcıdır. Günümüzde kadınlar her ne kadar geçmişte kendilerine kapalı olan birçok iş veya eğitim alanına girmeye başlamış olsalar da koşullar kendileri açısından çok iyileşmiş değildir.

Dil, ataerkil toplumun özelliklerini yansıtan örneklerden bir diğeridir. Toplumun ataerkil olması, dilin cinsiyetçi olmasını beraberinde getirir. Dilin cinsiyetçi olduğuna Millet (1987: 97) de değinmiştir:

Ataerkil düzenlerin çoğunda, kültürel geleneğin yanısıra dil de, insan olma niteliğini sadece erkeğe tanır. Hint-Avrupa dillerinde bu, kaçınılmaz bir düşünce biçimi olarak belirmektedir. Çünkü “adam” ve “insanlık” terimlerinin her iki cinsi de kapsadığı yolundaki alışlagelmiş bütün kandırmacalara karşın, uygulamadaki gerçek bunun tam tersidir. Genel olarak bu terimlerle, kadından çok erkek belirtilir.

Cixous (1981, alıntı, Donovan, 1992: 215) “varolur varolmaz bir dil içine doğarız ve dil bizimle konuşur, kendi yasasını, ölüm kalım yasasını bize zorla kabul ettirir” diyerek, dili ataerkil baskının merkezi olarak gören bakış açısını vurgulamaktadır. Toplum düzeninin, kadınların daha sessiz olmalarında ve konuşmalarında “açıkça ifade etme kabiliyetinden yoksun olmaları”nda etkisi vardır. Ardener (1975, alıntı, Kramarae, 1980:1) bunu şu şekilde belirtmiştir: “Toplumsal hiyerarşinin en üstünde bulunan gruplar, toplumun egemen iletişim sistemini büyük ölçüde belirlerler. Çocuklar ve kadınlar gibi ikincil gruplar ‘açıkça ifade etme yeteneğinden yoksun bırakılırlar’”.² Kadınlar birçok alanda olduğu gibi kültürel alanda da üretimden mahrum bırakılmışlardır ve dil de üretimine dahil olamadıkları alanlardan biridir. Erkekler kendi dünya görüşlerine göre yarattıkları dille de kadınlar üzerinde egemenlik kurmaya çalışırlar. Spender, 1980 yılında yayımlanan *Man Made Language* isimli kitabında, geleneksel dil kullanımının kadınları ne ölçüde dışlayıp önemsizleştirdiğini ve azımsadığını ortaya koymuştur. İnsanlar için ölçüt “adam”dır. “Kadın” ve kadınlığa özgü sayılan her şey, dilde genellikle olumsuz olarak değerlendirilir. Spender’a göre dil, kadınların erkeklerden aşağı konuma indirgenmesinde etkin rol oynadığı ve bu gerçeğin oluşturulup sürdürülmesini sağladığı için sistematik bir biçimde cinsiyetçidir. Spender (1980: 12) dile ilişkin görüşünü şöyle dile getirir:

Dil, sözcüğün gerçek anlamıyla erkek tarafından üretilmiştir ve hâlâ da erkeklerin kontrolü altındadır. Dil üzerindeki bu tekel, erkeklerin kendi önceliklerini garanti altına alma yöntemlerinden biridir ve sonuç olarak, kadınların görünmez olmalarını veya ‘öteki’ konumunda olmalarını sağlar. Kadınlar kendilerine miras kalan bu dili değiştirmeden kullandıkları sürece erkeklerin öncelikleri de sürüp gider.³

Ataerkil toplumda kadınlar yalnızca dilin oluşum sürecinin dışında değildirlir. Dil erkekler tarafından yaratıldığı için, kadınlar günlük yaşamda kendilerini dile getirmede de

² Çeviri araştırmacıya aittir.

³ Çeviri araştırmacıya aittir.

güçlük çekerler. Lakoff (1975, McKay ve Hornberger, 1996: 231) bu güçlüğü şöyle açıklar:

Kadın konuşmacı bir ikileme karşı karşıyadır. Eğer bir bayan gibi konuşmayı öğrenmezse eleştirilecektir... Diğer yandan, eğer bir bayan gibi konuşmayı öğrenirse, onu elinde tutma yeteneğinden yoksun olduğu gerekçesiyle ve dilsel davranışlarının bu iddiaya kısmen kanıt oluşturmasıyla, iktidar elde etmesi sistematik olarak engellenecektir. Deneme kabilinden konuştuğu için ve ciddi bir tartışmada yer alamayacağından dolayı eleştirilecek ve dışlanacaktır.⁴

Kadınlar, dilleri erkek dilinin ölçütleriyle değerlendirildiği için zayıf konuşmacılar olarak görülmüşlerdir. Spender (1980: 10) “ayrımalar ve eşitsizlik temeline dayanan, ‘liderler’ (ve doğal olarak ‘takipçileri’) kavramıyla kurulmuş hiyerarşik bir toplumda kadınların dilinin otorite, güçlülük, etkinlik ve ikna kabiliyeti yönünden zayıf olmasıyla anılması rastlantı değildir” sözüyle bu eşitsizliği dile getirmiştir.

Kadınların ataerkil toplumda dil yoluyla ezilmesi iki açıdan ele alınabilir. Bunlardan ilki cinsiyetçi dil, diğeri ise erkeklerin iletişimdeki egemenlik stratejileridir. Cinsiyetçi dil özellikle sözcüklere ve dilbilgisi yapılarına yansımıştır. Bu konu ‘Cinsiyetçi Dil Kullanımı’ bölümünde ayrıntılı olarak incelenecektir.

Erkekler iletişimde de kadınlar üzerine egemenlik kurmak üzere çeşitli stratejiler geliştirmişlerdir. En çok kullandıkları iki strateji çok konuşmak ve söz kesmektir. Toplumdaki genel kanı kadınların erkeklerden daha konuşkan olduğu iken, bu araştırmada bunu kanıtlayacak bir çalışmaya rastlanmamıştır. Diğer yandan erkeklerin kadınlardan daha çok konuştuğunu kanıtlayan sayısız çalışma yapılmıştır. Swacker (1975) onyediyedi kadın, onyediyedi erkek toplam otuzdört görüşmeciyile yaptığı bir çalışmada görüşmecilere kayıt cihazına istedikleri kadar konuşmalarını söylemiş ve erkeklerin kadınlardan çok daha fazla, genellikle kaset bitene kadar konuştukları görülmüştür (Spender, 1980).

---

⁴ Çeviri araştırmacıya aittir.

Erkeklerin iletişimde kadınlar üzerinde egemenlik kurmak üzere kullandıkları ikinci strateji söz kesmedir. Söz kesme, erkeklerin kadınların konuşmasını engelleyebileceği ve söz hakkını elde edebileceği bir yöntemdir. Fakat bir kadının, özellikle ‘topluluk önünde’, erkeğin sözünü kesmesi veya onun söylediğinin aksini iddia etmesi uygun görülmez ve bu durum da erkek egemenliğinin devam etmesine neden olur.

Toplumdaki cinsiyet ayrımcılığı, dil kullanımında bazı yapılara da yansımıştır. Örneğin, İngilizcede erkekler için tek bir seslenme biçimi bulunurken (*Mr*), kadınların medeni durumlarına göre *Miss* ve *Mrs* olmak üzere iki ayrı biçim bulunur. Bu, kadının medeni durumunun toplum için ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir.

Toplumun ataerkil yapısının dile yansıdığını savunanlar, cinsiyetçi dilin değiştirilmesiyle ilgili olarak, feminist bir dil reformunun veya dil planlamasının pek işe yaramayacağını düşünmektedirler. Onlara göre, dilin cinsiyetçilikten arındırılmasının toplumun ataerkil yapısını değiştirmede hiçbir etkisi olmaz. Cinsiyetçi dilden kurtulmak için öncelikle ataerkil toplumun değişmesi gerekmektedir. Toplumun yapısındaki değişim, dildeki değişimi de beraberinde getirecektir.

2.1.2 Toplumun Dil Yoluyla Yapılanması

Günümüzde dil yalnızca düşünceleri dile getirme görevini değil, düşünceleri doğrudan biçimlendirip oluşturma işlevini de üstlenir. Sapir-Whorf varsayımına göre dünyamızın sınırlarını belirleyen, gerçekliğimizi oluşturan, dildir. “Dil nötr değildir. Yalnızca düşünceleri ileten bir araç olmakla kalmaz, kendi başına düşünceleri şekillendirir ve akılsal bir etkinlik programıdır”⁵ (Whorf, 1976; alıntı, Spender, 1980: 139). Bu görüşe göre dil, toplumdaki cinsiyet ayrımcılığını yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda ayrımcılığı yaratır. Örneğin, kadın ve erkeğe seslenme biçimlerinde eşitsizliğin olması, yalnızca toplumun ataerkil yapısının bir yansıması değildir. Dilde bu yapıların kullanılması kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği yaratarak bu eşitsizliğin sürmesine neden olmaktadır. Irigaray (1977: 63) dili ataerkil toplumun temel dayanağı ve aracı olarak görür. Ona göre “kadınların bunun kurallarıyla başatmalarının ve yeni biçimler yaratmalarının tek yolu dildir”.⁶ Dil, düşüncelerimizi şekillendirir; toplumsal cinsiyet kimliklerimizi edinmemizi sağlar; toplumsal ilişkilerimizi düzenlememize yardım eder. Dil kullanımımız, gerçek olarak algıladığımız şeyi etkiler. Spender (1980, alıntı, Cameron, 1992: 13), “kendi dilsel temsili dışında hiçbir gerçekliğin olmadığını”⁷ öne sürmüştür.

Postmodernist dil yaklaşımı, toplumun dil yoluyla yapılandığı görüşünü destekler. Cameron (1997) toplumdilbilimsel yaklaşımdaki, insanların kişiliklerinin konuşma biçimlerine yansıdığı görüşünün, postmodernist yaklaşımda, (diğer birçok şeyin yanısıra) konuşma biçimlerinin kişiliği oluşturduğu görüşüne dönüştüğünü öne sürer. Bu yaklaşıma göre dil, nötr olmamakla kalmaz; tam olarak bizim bilinçli kontrolümüz altında da değildir. Bizler, bir dili

⁵ Çeviri araştırmacıya aittir.

⁶ Çeviri araştırmacıya aittir.

⁷ Çeviri araştırmacıya aittir.

öğrenerek toplumsal varlıklar haline geliriz. Bir açıdan “dil ‘bizi konuşur’”⁸ (Cameron, 1992: 14). Buna dayanarak, dilin kadınları ve erkekleri farklı biçimlerde ‘konuşabileceğini’ düşünebiliriz.

Bazı feminist teorisyenler ‘kadınlığın’ bir bakıma dilin dışında olma veya dil açısından değersiz olma anlamına geldiğini öne sürmüşlerdir. Bu, birçok kadının yaygın olan söylem biçimlerine yabancılaşmış olmasını açıklayabilir. Ayrıca, kadınların dil kullanımıyla ilgili yeni biçimler yaratmalarının gerekliliğini de vurgulayabilir.⁹

(Cameron, 1992: 14)

Toplumun dil yoluyla yapılandığını savunanların, dildeki cinsiyetçiliğin ortadan kaldırılmasıyla ilgili görüşleri de, dilin toplumun bir yansıması olduğunu düşünenlerinkinden farklıdır. Dilin toplumun bir yansıması olduğunu düşünenler, ataerkil toplum değişmedikçe cinsiyetçi dilin de değişmeyeceğini savunurlarken, diğer görüşü benimseyenler, toplumun değişmesi için öncelikle cinsiyetçi dilin değiştirilmesi gerektiğini savunurlar. Cinsiyetçi dilin değişmesi de feminist dil reformuna veya dil planlamasına bağlıdır.

Dil ve toplumsal cinsiyet ilişkisinde bu iki görüşten birini savunmak bu ilişkiyi açıklamada yeterli olmayacaktır. Toplumun ataerkil olduğu, dilin toplumun yapısının yansımalarından biri olduğu doğrudur. Ancak cinsiyetçi dilin değişmesi için toplum yapısının değişmesini beklemek, cinsiyetçi dili kullanmaya devam etmek anlamına gelir ve bu da bizi bir kısır döngüye sokar; çünkü toplum aynı zamanda dil yoluyla oluşur ve cinsiyetçi dil kullanımı, cinsiyetçi bir toplum oluşturacaktır. Bu döngünün bu şekilde devam etmemesi için iki görüşün sentezini benimsemek daha doğru olacaktır. Toplumun ataerkil olduğu kabul edilmeli, cinsiyetçi dilin değişmesi için toplumun değişmesini beklemek yerine feminist bir dil reformu (veya cinsiyetçi olmayan dil reformu) uygulanmalıdır.

⁸ Çeviri araştırmacıya aittir.

⁹ Çeviri araştırmacıya aittir.

Böyle bir reformun hayata geçmesi için, başta eğitim ve medya olmak üzere toplumun her alanındaki cinsiyetçi dil kullanımları değiştirilmeli; dildeki erkek egemen bakış açısı ortadan kaldırılmalı ve kadınlar dilsel temsiliyet açısından görünür duruma gelmelidirler (Pauwels, 1998).

Feminist dil reformunun en etkin biçimde gerçekleştirilebileceği yerlerden biri de okullardır. Bu reformun üniversitelerdeki işleyişine örnek olarak, Ehrlich ve King (1992) Alberta Üniversitesi'nin 1990 planından söz ederler. Üniversite kampüsünde, kadınlara karşı ayrımcılığın azaltılmasının amaçlandığı bu plan çerçevesinde öğretim üyelerinden, ders materyallerindeki cinsiyetçi dili ortadan kaldırmaları istenmiştir. Bu reformla ilgili başka bir örnek ise, Toronto Üniversitesi Hukuk Fakültesinde, öğretim değerlendirme formlarında, öğretim üyesinin cinsiyetçi dil kullanımına ilişkin soruların yer almasıdır (Ehrlich ve King, 1992). Ayrıca birçok üniversite, personel alımıyla ilgili ilanlarında cinsiyetçi dilden kaçınmaktadır (Cameron, 1998).

Konuyu yabancı dil öğretimi açısından ele alırsak, öncelikle ders materyalleri gözden geçirilmeli ve bunlardaki cinsiyetçi anlatımlar kaldırılmalıdır. Üçüncü tekil eril kişi adının (*he*) hem kadın hem de erkek için ortak anlamda kullanıldığı, sözcük kullanımı veya kadın ve erkeğe seslenme biçimleri gibi birçok dil kullanımı yönünden cinsiyetçi özellikler gösteren İngilizcenin öğretiminde de, öğrencileri cinsiyetçi kullanımlardan kaçınmaları konusunda uyardırmada öğretmenlere çok iş düşmektedir. Öğretmenler ilk olarak, ders materyallerindeki ve dilin kendisindeki cinsiyetçi kullanımlara öğrencilerin dikkatini çekmeli ve kendileri cinsiyetçi olmayan bir dil kullanarak öğrencilere model oluşturmalarıdır. Ayrıca, cinsiyetçi dil kullanımının sakıncalarını göstermek ve cinsiyetçi kullanımlara alternatif olabilecek yapıları öğretmek için öğretici sunumlar yapmalarıdır.

Dil ve toplumsal cinsiyet ilişkisi bu şekilde ele alındıktan sonra, cinsiyetçi yaklaşım konusuna bakılabilir.

2.2 Cinsiyetçi Yaklaşım

Bugün hem kamusal hem de özel alanda karşı karşıya olduğumuz cinsiyetçiliğin, belirgin bir biçimde kendini gösterdiği alanlardan biri eğitimidir. Çocuğun doğduğu andan başlayarak evde ve çevresinde karşılaştığı cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyetin oluşmasında ailenin yanısıra çok önemli bir etken olan okulda pekiştirilir.

Ailenin, kız ve erkek çocukların gelişiminde nasıl bir tutum sergilediğini inceleyen araştırmalar, erkek çocuklara daha fazla hareket özgürlüğü ve saldırganlık hakkı tanındığını; buna karşılık özellikle kırsal bölgelerde kız çocuklardan itaatkâr ve uyumlu davranışlar beklendiğini gösterir (Navaro, 2000).

Kızlar ve erkekler arasındaki eğitim ve gelişim ayrılıkları üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Sılay'ın (1993) araştırmasında, erkeklerin genellikle daha saldırgan, beceri ve rekabete yönelik olarak, güç ve egemenlik kurma konularında eğitildiği; kızların ise kişilerarası ilişkilere yönelik yetiştirildiği ortaya konulmuştur. Çocuklar büyüyüp yetişkin birer kadın ve erkek olduklarında da toplum kendilerine cinsiyetçi bir şekilde yaklaşmaya devam eder. İnsana özgü duygu ve davranışları kadın ve erkek için ayrı biçimlerde yorumlar. Navaro (2000: 35) bu konuda kızgınlık duygusuna örnek verir:

Bir erkeğin kızması, kızdığında yüksek sözle konuşması, bağırıp çağırması, küfretmesi ve şiddete başvurması “Erkektir, yapar!” gibi, genelde toplumsal bir duyarsızlık, hatta bir tür kabullenmişlikle karşılanırken, bir kadının kızması, yüksek sesle konuşması, bağırıp çağırması, hele hele şiddete başvurması, kadını “şirret, cadı, çirkef” gibi tanımlarla yüz yüze bırakarak küçük düşürür. “Şirret, cadı, çirkef” tanımları özellikle ve sadece kadınlar için kullanılan tanımlardır. “Şirret erkek, cadı erkek veya çirkef erkek” denildiği pek duyulmaz. Buna karşılık, “kızgın erkek” tanımı bir çeşit saygıyla karışık korku ve itaat uyandırır... Oysa toplumsal görüşe göre kızgın kadın, “olumsuz ve itici bir kadındır.”

Toplumumuzda kız ve erkeklere sunulan eğitim imkanlarında da çifte standart söz konusudur. İlkokul sonrası eğitim, kırsal kesimde ne kızlarda ne de erkeklerde pek aranmasa da, özellikle kızlar için daha az gerekli görülür (Özbay, 1993). Gök'ün (1990) araştırmasında "ortaokula devam eden gençlerin %35'inin kız; liseye devam edenlerin %43'ünün kız; üniversiteye devam edenlerinse %32'sinin kız olduğu" belgelenmiştir (alıntı, Navaro, 2000: 33).

Kırsal kesimdeki bu farklılıklar, kentlerde o kadar belirgin değildir. Sosyo ekonomik durum iyileştikçe kız ve erkek arasındaki eğitim farklılıkları azalır. Fakat Ergüder ve diğerlerinin (1993) ülke çapında yürüttükleri araştırma, kadının birincil sorumluluğunun hâlâ evi ve çocuklarıyla sınırlandığını göstermiştir.

Eğitimde yararlanılan materyallerde de cinsiyetçi bir yaklaşım söz konusudur. Çocuk kitaplarından yabancı dil kitaplarına kadar birçok kitapta cinsiyet ayrımcılığı görülür. Genellikle erkek karakterler görsel ve sözel olarak daha ön plandadır. Bu kitaplarda erkek karakterlerin yer aldığı etkinlikler kadınlarinkine göre daha fazla çeşitlilik gösterir (Pauwels, 1998). Freebody ve Baker'in (1987) Avustralya'da yaygın olarak kullanılan 163 İngilizce öykü kitabı üzerinde, cinsiyet ayrımcılığını incelemek amacıyla yaptıkları araştırma, öğretim materyallerindeki cinsiyetçi yaklaşımı örnekler. Araştırma sonuçlarına göre, çocuk karakterler için üçte iki oranında 'erkek çocuk' (*boy*) sözcüğü kullanılmıştır. Yine, erkek çocuklar için 2000 tane özel isim kullanılırken, kız çocuklar için 1400 özel isim kullanılmıştır. Bu kitaplarda kız ve erkek çocuklar arasındaki konuşmalarda, söz alma sırası veya konuşma miktarı bakımından erkekler daha baskın gösterilmiştir. Bu konuşmalarda kızlar ortaya bir konu atarlar. Bu konuyu geliştirme rolü erkek karaktere verilmiştir (Pauwels, 1987). Bu kitaplardan birinden alınan aşağıdaki konuşma bu durumu örneklemektedir.

Jane: Hadi bununla küçük bir oyun evi yapalım.

Peter: Evet. Eğlenceli olur. Hiç tehlikeli de değil.

<sonra devam eder>

-Küçük bir ev yapmayalım, içinde oynamak için
büyük bir ev yapalım. Sonra sen ve ben, ve de köpek,
içine girebiliriz.

Jane: Peki.¹⁰

(alıntı, Pauwels, 1987: 22)

İngilizce öğretim kitaplarındaki cinsiyetçi yaklaşım özellikle önemlidir. Bu kitaplar dünya çapında kullanıldığı için cinsiyetçiliğin bu kullanıcılara da yayılmasına neden olur. Sunderland'ın (1992) 22 değişik İngilizce dilbilgisi kitabında, cinsiyetçi dil kullanımını incelemek üzere yaptığı araştırmada, üçüncü tekil eril kişi adınının (*he*), hâlâ hem kadın hem de erkek için ortak anlamda kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu adıla alternatif kullanımlar olan 's/he', 'his or her' üslup açısından sıkıcı, kaba, biçimsiz olarak adlandırılmıştır. Özellikle meslek adlarında, temel olanın erkek için kullanılan sözcük olduğu varsayıp aynı sözcük kadın için kullanılacağı zaman *-ess* ekini alır (*poet- şair, poetess- kadın şair*). Bu kullanım yavaş yavaş ortadan kalksa da, buna ilişkin bir veriye 22 kitaptan yalnızca birinde rastlanmıştır.

İsteğe bağlı bazı biçimler (*poetess- kadın şair, authoress- kadın yazar*) artık normal kullanımdan kalkmıştır. Bunların yerini, her iki cinsi de kapsayan *poet* (şair), *author* (yazar) vs. gibi biçimler almıştır. İngilizcedeki cinsiyetçi önyargıdan kaçınmak (özellikle Amerikan İngilizcesinde) ve cinsiyetçi olmayan biçimleri dile sokmak için çaba harcanmaktadır.¹¹

(Quirk vd., 1985; alıntı, Sunderland, 1992: 83)

Okullardaki cinsiyetçi yaklaşım ders materyalleriyle sınırlı değildir. Sınıf içinde de cinsiyet ayrımcılığı gözlenir. Swann (1993: 51-52) cinsiyet farklılıklarının İngilizce konuşulan sınıflarda nasıl korunduğuyla ilgili olarak şunları öne sürmektedir.

¹⁰ Çeviri araştırmacıya aittir.

¹¹ Çeviri araştırmacıya aittir.

1. Her iki cinsten de sessiz öğrenciler varken, daha çok konuşma eğilimdeki cins erkeklerdir.
2. Erkekler kızlara göre daha çok kendilerini gösterme eğilimindedirler.
3. Erkekler kızlara göre daha iddiacıdırlar.
4. Kızlar ve erkekler ayrı ayrı oturma eğilimindedirler. Grup çalışmalarında öğrenciler karma gruplar yerine yalnızca kendi cinslerinin olduğu gruplarda çalışmayı tercih ederler.
5. Seçme hakları olduğunda kızlar ve erkekler kendi cinsleriyle ilgili konularda tartışır ve yazarlar.
6. Öğretmenler genellikle, disiplin ve yönetim gibi nedenlerle ya da öğrencileri motive etmek için kızlar ve erkekler arasında ayırım yaparlar.
7. Öğretmenler erkek öğrencilere, kız öğrencilere gösterdikleri ilgiden daha fazlasını gösterirler.
8. Sınıf içinde tartışmak üzere seçilen konular genellikle erkeklerin ilgi alanına giren konulardır.
9. Öğretmenler erkek öğrencilerin yaramazlıklarını kabul ederken, kızlarda bu tür davranışları kabul etmezler.
10. Kadın öğretmenler kendileri de erkek öğrencilerin tacizine maruz kalabilirler.¹²

Sınıf içindeki cinsiyetçi yaklaşımın göstergelerinden biri olan, öğretmenin erkek öğrencilere, kız öğrencilere gösterdiği ilgiden daha fazlasını göstermesiyle ilgili olarak değişik örnekler verilebilir. Spender (1982), derste amacı hem kız hem de erkek öğrencilere eşit zaman ayırmak iken ve kendisinin aslında kız öğrencilere daha çok zaman ayırdığını düşünüyorken, yaptığı bir araştırma sonunda, kız öğrencilere dersteki zamanının

---

¹² Çeviri araştırmacıya aittir.

yalnızca %38'ini ayırdığını farketmiştir (Graddol ve Swann, 1989). Diğer yandan Whyte (1986), Manchester'da yürütülen bir projedeki İngiliz öğretmenlerin, ders içinde kız ve erkek öğrencilere eşit zaman ayırmayı başardıklarını, ancak bunu sağlayabilmek için aşırı bir çaba göstermeleri gerektiğini gözlemlemiştir (Graddol ve Swann, 1989).

Dil sınıfındaki cinsiyetçi yaklaşıma ilişkin olarak, Sunderland (1998) değişik bir bakış açısı sergilemektedir. İngiltere'de son otuz yılda, toplumsal cinsiyet ve eğitim konusunda değişimler yaşandığını ileri sürmektedir. 1960ların sonunda İngiltere ve ABD'deki okullarda yapılan çalışmalar, özellikle kadın öğretmenlerin sınıf yönetimi tekniklerinin, erkek öğrencilerin psikolojik ve entelektüel gelişimlerini engelleyebileceğini ortaya koymuştur (Sexton, 1965). 1970lerin sonu ve 1980lerde, özellikle Spender'in (1980) çalışmalarıyla, kız öğrencilerin okulda dezavantajlı bir konumda oldukları öne sürülmüştür (Sunderland, 1998). Sunderland (1998), bunun üzerine eğitimde fırsat eşitliğine daha fazla önem verilmeye başlandığını ve yaptığı bir araştırmada kız öğrencilerin özellikle dil sınıflarında daha aktif olduklarını gözlemlediğini iddia etmektedir. Ayrıca Dart ve Clarke da (1988), kız öğrencilerin sözel olarak daha üstün ve akademik açıdan daha aktif olabildiklerini göstermişlerdir (Sunderland, 1998). Ancak bu araştırma sırasında, bu durumu destekleyecek başka bulgulara rastlanmamıştır.

Doğdukları andan itibaren ailede, çevrede, okulda karşı karşıya oldukları bu cinsiyetçi yaklaşım öğrencilerin dil kullanımına da yansıtacaktır. Sapir-Whorf varsayımına göre dil düşünceyi şekillendirdiği için, öğrencilerin cinsiyetçi dil kullanmaları cinsiyetçi düşünceler ve davranışlar edinmelerine sebep olacaktır. Bu nedenle İngilizce öğretmenlerinin öğrencileri cinsiyetçi olmayan bir dil kullanmaları konusunda uyarmaları ve kendilerinin de bu konuda öğrencilere model olmaları gerekmektedir.

2.3 Dil ve Gerçeklik İlişkisi

Dil ve toplumsal cinsiyet konusunu daha iyi anlayabilmek için, dil ve toplum ilişkisinden başka, dil ve gerçeklik ilişkisine de bakmak gerekir. Dil ve gerçeklik arasındaki ilişkiye dair üç görüş ortaya atılmıştır. Bunlardan ilki, dilin gerçekliği yansıttığı görüşü; ikincisi, dilin gerçekliği belirlediği veya biçimlendirdiği görüşü (dilsel gerekircilik veya dilsel görecelik); üçüncüsü ise, bu iki görüşün sentezi olan etkileşimsel yaklaşım görüşüdür.

2.3.1 Dilin Gerçekliği Yansıtması

Dilin gerçekliği yansıttığı görüşüne göre dil yapıları ve kullanımı, toplumsal yapıları da içeren dilsel olmayan gerçeklikten etkilenir. Dilin kullanımı ve yapılanması, ait oldukları toplulukların ve toplumların kurumları, toplumsal yapıları ve ideolojileri tarafından belirlenir. ‘Dil gerçekliği yansıtır’ görüşüne göre, dil toplumun bir yansımasıdır ve toplum eğer cinsiyetçi bir toplumsa, dil de cinsiyetçi olur. Bu görüşü savunanlara göre, cinsiyetçi dili değiştirmeye yönelik bir reformun, cinsiyetçi toplum yapısını değiştirmeye yararı olmayacaktır. Çünkü dildeki cinsiyetçi kullanımlar, kadınlara ve erkeklere eşit davranmayan bir toplumda yaşayan dil kullanıcılarının var olan cinsiyetçi yaklaşımlarının sonucudur. Yine bu görüşe göre cinsiyetçi dil, kadınların ezilmesinin ve toplumda ikincil konumda olmalarının nedenlerinden biri değildir. Dil yalnızca, kadınların bu ikincil konumunu yansıtır. Bu nedenle kadın ve erkek eşitliği mücadelesinde, cinsiyetçi olmayan bir dil reformunun (veya feminist dil reformunun) yararı olmaz. Bunun yerine toplumsal bir değişim gereklidir. Toplumun yapısının değişmesi, cinsiyetçi dilin değişmesini de beraberinde getirecektir.

2.3.2 Dilsel Gerekircilik/ Dilsel Görecelik

Dil ve gerçeklik ilişkisindeki ikinci görüş, dilin gerçekliği belirlediği (dilsel gerekircilik) ya da gerçekliğin oluşmasına yardım ettiği (dilsel görecelik) görüşüdür. Bu görüşe göre dil, kişilerin gerçekliği nasıl oluşturduklarını ve nasıl gördüklerini belirler ya da etkiler. Bu görüşü savunanlar, Edward Sapir ve Benjamin Whorf'un, düşünmenin dil yoluyla gerçekleştiği ve bu nedenle dilin düşünceyi oluşturduğu görüşünü temel alırlar. Fakat Sapir-Whorf Varsayımı zamanla 'güçlü' ve 'zayıf' olmak üzere iki biçimde ele alınmıştır. 'Güçlü' görüşe göre dil düşünceyi belirlerken (dilsel gerekircilik), 'zayıf' görüşe göre dil düşüncenin oluşumuna yardım eder (dilsel görecelik). Dil ve toplumsal cinsiyet ilişkisi üzerine çalışan birçok araştırmacı, dilin gerçekliğin oluşmasına yardım ettiği görüşünü destekler. Cinsiyetçi dilin değişmesi, cinsiyetçi düşüncelerin değişmesini sağlar. Cinsiyetçi dilin ortadan kaldırılması için de dil reformu yapılmalıdır.

2.3.3 Etkileşimsel Yaklaşım

Etkileşimsel yaklaşım, 'dil düşünceyi yansıtır' ve 'dil düşünceyi belirler' görüşlerinin bir sentezidir. Etkileşimsel yaklaşıma göre dil, gerçekliği yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda gerçekliğin oluşturulmasına da yardım eder. Bu görüş özellikle, söylem çalışmaları yapan dil araştırmacıları tarafından benimsenir. Etkileşimsel yaklaşıma göre dil hem cinsel eşitsizliğin oluşmasına yardım eder hem de gerçekte var olan eşitsizliği yansıtır. Var olan bu eşitsizliğin ortadan kaldırılması, dil değiştirilmediği sürece anlamlı değildir. Çünkü cinsiyetçi dili konuşmak, cinsiyetçi düşüncelerin yerleşmesine neden olacak ve bu cinsiyetçi düşünceler dile yansiyacaktır. Bu kısır döngünün önlenmesi için dilin değiştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, dil ve gerçeklik ilişkisinde etkileşimsel yaklaşımı benimseyenler, cinsiyetçi dilin ortadan kaldırılması için bir dil reformunun gerekli olduğunu savunmaktadırlar.

2.4 Cinsiyetçi Dil Kullanımı

Amerikan Psikoloji Derneği ‘cinsiyetçi dil’i, “cinsiyeti belirli bir adılın (örneğin, ‘he’) her iki cins için de kullanıldığı veya toplumsal cinsiyet rollerini tanımlamak için sadece eril ya da sadece dişil adılın kullanıldığı dil”, şeklinde tanımlamıştır (American Psychological Association, 1994).¹³ ‘Cinsiyetçi dil’ bu araştırmada, kadınları dışlayan veya kadınlara karşı ayrımcılık uygulayan dil kalıplarını veya kullanımlarını ifade etmek için kullanılmıştır. Doyle (1995: 149) cinsiyetçi dil konusunda şunu dile getirmektedir:

“Eğer dil, yanlış anlamalara yol açıyor veya ulaşmak istediğimiz insanları bir şekilde incitiyorsa, ondan beklediklerimizi yerine getiremez; etkili bir iletişim aracı olma özelliğini kaybeder. Cinsiyetçi dil de aynen böyledir”¹⁴.

Toplumsal hayatın hemen her alanında olduğu gibi dilde de standart veya kural olanın ‘eril’, ikincil veya istisna olanın ‘dişil’ olduğu varsayılır. Cinsiyetçi dil için kullanılan başka bir terim ‘dışlayıcı (exclusive) dil’dir (Doyle, 1995). İngilizcedeki cinsiyetçiliğin en belirgin göstergesi, üçüncü tekil eril kişi adlarının (he/ his/ him) ve *man, mankind* gibi erkeği ifade eden sözcüklerin, genel anlamda tüm insanlar için kullanılmasıdır. Fakat eril ‘he’ adılının her iki cins için de genel anlamda kullanılması, ‘-man’ ile biten sözcüklerin kadınlar için de kullanılması kadınların dışlanmasına, yok sayılmasına yol açar. Bu sözcükler duyulduğunda göz önüne gelen imge erkek imgesidir.

Cinsiyetçi dilin diğer bir göstergesi, ‘-man’ (..... adamı) ile biten meslek isimleridir. Bu meslek isimlerinin ne kadın ne de erkeğe gönderme yapan ‘cinsiyetsiz’ isimler olduğu veya hem kadın hem de erkeği kapsayan ‘genel’ terimler olduğu ‘varsayılır’. ‘Businessman’ (işadamı), ‘chairman’ (başkan), ‘salesman’ (tezgahtar) gibi sözcükler buna örnektir. Birçok araştırma, her iki cinsi kapsayacak biçimde kullanıldığı varsayılan bu tür terimlerin gerçekte kadınları dışladığını ortaya koymuştur. Örneğin bir araştırma, okul

¹³ Çeviri araştırmacıya aittir.

¹⁴ Çeviri araştırmacıya aittir.

kitaplarında geçen “Industrial Man” başlıklı bir bölümde öğrencilerin buradaki ‘man’ sözcüğünden insanı değil, erkeği anladıklarını göstermiştir (Crawford, 2001). Bu algılama insanların davranışlarını da etkiler. İş ilanlarında cinsiyetçi dil kullanımının, kadın ve erkeklerin o işe başvurmaya karar vermesinde etkili olduğu, araştırmaların ortaya koyduğu başka bir sonuçtur (Crawford, 2001). Bir üniversitede yapılan bir araştırmada, içinde sürekli olarak ‘he’ adılının kullanıldığı “The Psychologist and His Work” başlıklı bir makale, daha sonra ‘he or she’ biçimiyle verildiğinde, içinde yer alan bilgileri kadın öğrencilerin sonradan daha iyi anımsadığı sonucu çıkmıştır (Crawford, 2001).

Cinsiyetçi dil, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinin devamında etkendir. Örneğin, bir erkekle ilgili, ‘Ev işlerinde eşine çok *yardım eder*’ tümcesi, ev işlerinin asıl sorumlusunun kadın olduğunu, erkeklerin bu tür işlerde ancak ikincil derecede sorumluluk sahibi olabileceklerini, kadın ve erkek arasındaki bu rol dağılımının kabul edilir birşey olduğunu ifade eder. Bu tür bir tümceyi dile getirmek, bu kalıplaşmış rollerin devamına neden olmak demektir.

İddia edilenin aksine, cinsiyetçi birçok terim için alternatif bulunabilir ve bunların değiştirilmesi sanıldığı kadar zor değildir. Cinsiyetçi olmayan dil için ‘kapsayıcı (inclusive) dil’ terimi kullanılır (Doyle, 1995). ‘Kapsayıcı dil’de, cinsiyetçi dilde kadınları dışlayan kullanımlardan kaçınılır. Cinsiyetçi olmayan dil daha açık, daha doğru ve daha anlaşılır bir dildir. Dildeki cinsiyetçi anlatımlar birçok biçimde değiştirilebilir. İçinde *man* sözcüğünün geçtiği *policeman*, *chairman*, *mankind* gibi sözcükler, *police officer*, *chairperson*, *people* gibi cinsiyetçi olmayan biçimlerde kullanılabilir.

Tekil olan isimler çoğul hale getirilerek, tekil isim için genel anlamda kullanılan ‘he’ ve ‘his’ adılı, çoğul biçim olan ‘they’ ve ‘their’e dönüştürülebilir veya ‘he’ yerine ‘he or she’ yapısı kullanılabilir.

Cinsiyetçi olmayan bir başka kullanım, *someone, anyone, noone* gibi cinsiyeti belirsiz olan sözcüklerden sonra, *he* adılı yerine *they* adılının kullanılmasıdır. Ayrıca, dilbilgisi kuralları açısından doğru olmasa da, cinsiyetçi olmayan bir dil kullanmak için, cinsiyeti bilinmeyen tekil isimlerden sonra *he* adılı yerine *they* adılının tekil anlamda kullanılması da önerilmektedir.

Adıl kullanımındaki cinsiyetçiliğe tepki olarak bazı feminist dil reformcuları, genel anlamda kullanılan *he* yerine yalnızca *she* adılının kullanılmasını önermektedirler. Cameron, *Feminism and Linguistic Theory* isimli kitabının önsözünde, cinsiyeti belirtilmeyen özneler için *she* ve *her* sözcüklerini kullandığını ve amacının kadınların varlığına dikkat çekmek olduğunu öne sürmüştür. Kitabı okuyan erkeklerden eğer kendisini dışlanmış veya kendisine seslenilmemiş hissedener olursa, kitapların çoğunun kapağını kaldırdıkları andan itibaren kadınların bu duyguyu hissettiklerini ve bunu hissetmelerinin kadınlara ne gibi etkileri olduğunu düşünmelerini önermiştir (Cameron, 1992).

Seslenme biçimlerinde ise, kadınların evli olup olmadığına göre *Mrs.* ve *Miss* olarak değişiklik gösteren biçimler yerine, bu ayrımı içermeyen *Ms* biçimi tercih edilebilir.

Cinsiyetçi dilin değiştirilmesine ilişkin öneriler başlangıçta tepkiyle karşılanabilir, fakat bunlar en azından dildeki cinsiyetçiliğe dikkati çekecek ve cinsiyetçi dilin ortadan kaldırılmasına zemin hazırlayacaktır.

Bu bölümde dilin hem toplumsal cinsiyetle hem de gerçeklikle ilişkisi farklı açılardan ele alınmıştır. Ayrıca cinsiyetçi yaklaşım ve cinsiyetçi dil konuları incelenmiştir. Sonraki bölümde veriler çözümlenmekte ve bu verilere ilişkin bulgular değerlendirilmektedir.

BÖLÜM III

VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ, BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde öncelikle veriler çözümlenmekte; öğrencilerin dil kullanımlarını, dilsel farkındalıklarını, isimleri cinsiyetçi bir biçimde betimleyip betimlemediklerini ve cinsiyetçi dile ilişkin görüşlerini ölçen sormacalardan elde edilen sonuçlar verilmekte ve bu sonuçlara dayalı olarak elde edilen bulgular değerlendirilmektedir.

3.1 ‘Dil Kullanımı’ Sormacası

‘Dil Kullanımı’ başlıklı ilk sormacada öğrencilere 5 tümce verilmiş ve bunları tamamlamaları istenmiştir. Birinci tümcede ölçüt alınan sözcük ‘student’ tir (öğrenci).

Tümce 1: Before a student takes an exam, -----

Tablo 3.1

1. TÜMCE (STUDENT)						
1. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	student	geçersiz
kız/ erkek	3k/ 11e	2k/ 1e	14k/ 31e	2k/ 2e	4k/ 5e	0k/ 2e
toplam	14	3	45	4	9	2
yüzde	19%	4%	58%	5%	12%	2%
2. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	student	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 3e	0k/ 2e	22k/ 38e	3k/ 4e	1k/ 3e	0k/ 1e
toplam	3	2	60	7	4	1
yüzde	4%	3%	78%	9%	5%	1%

İlk uygulamada 77 öğrenciden 14’ü (3 kız/ 11 erkek) bu tümceyi tamamlamak için ‘student’ yerine *he*, 3’ü (2 k/ 1 e) *she*, 45 tanesi (14 k/ 31 e) *he or she* yapısını kullanmıştır. 4 öğrenci (2 k/ 2 e) tümceyi çoğul olarak yeniden kurmuştur. 9 öğrenci (4 k/ 5 e) adıl kullanmak yerine aynı sözcüğü (*student*) yinelemeyi tercih etmiştir. 2 erkek öğrencinin bu sorudaki cevabı geçersizdir.

Bu verilere baktığımızda, ‘student’ sözcüğü için en yaygın olarak kullanılan yapının, cinsiyetçi olmayan ‘he or she’ olduğunu görüyoruz (%58). Öğrencilerin %19’u ‘student’

sözcüğünün erkek öğrenciyi ifade ettiğini düşünürken, yalnızca %4'ü kız öğrenciyi ifade ettiğini düşünmüştür. Cinsiyetçi dil kullanımından kaçınmanın yollarından olan çoğul yapı kullanımı öğrencilerin %5'i tarafından tercih edilirken, aynı sözcüğü (student) yineleme, %12'si tarafından tercih edilmiştir.

Bu uygulamadan itibaren, araştırmacı tarafından her derste cinsiyetçi dil kullanımına ilişkin göndermeler yapılmış, cinsiyetçi olmayan dil kullanımları vurgulanarak gösterilmiş, öğrencilerin cinsiyetçi dil kullanımları düzeltilmiştir. Bu sırada, başlangıçta büyük çoğunluğu cinsiyetçi anlatım biçimleri kullanan öğrencilerin, zamanla bundan kaçınmaya başladıkları, yanlışlıkla cinsiyetçi bir anlatım biçimi kullandıklarında birbirlerini uyarır duruma geldikleri gözlenmiştir. İki ay sonra yapılan öğretici sunumun ardından sormacalar ikinci kez uygulanmıştır.

İkinci uygulamada, ölçüt olan sözcük (student) aynı kalmakla birlikte tümce değiştirilmiştir:

“A student becomes more successful if -----”

Öğretici sunumun hemen ardından yapılan bu uygulamada, 'he or she'nin kullanımı %58'den %78'e çıkmıştır. Öğrenciyi erkek olarak düşünüp 'he' diyenlerin oranı, %19'dan %4'e düşmüştür. Öğretici sunumda, cinsiyetçi ifadelerden kaçınmanın bir örneği olarak kendilerine gösterilen, tümceyi çoğul olarak kurma yolunu, öğrencilerin %9'u seçmiştir. Tümceyi tamamlamak için, cinsiyetçi olmayan bir yol olan 'student' sözcüğünü yinelemeyi tercih edenlerin oranı %12'den %5'e düşmüştür. Bu oranın düşmesinin nedeni, ilk uygulamada bu tercihi yapan bazı öğrencilerin, ikinci uygulamada 'he or she' yapısını seçmeleridir. Bu veriler, model oluşturmanın ve öğretici sunum yapmanın, öğrencilerin cinsiyetçi dil kullanımından kaçınmalarında ve cinsiyetçi olmayan anlatımlar kullanmalarında etkili olduğunu göstermiştir.

İkinci tümcede ‘scientist’ (bilim insanı) sözcüğü için eril adıl mı, dişil adıl mı, yoksa cinsiyetçi olmayan bir anlatım mı kullanıldığına bakılmıştır.

Tümce 2: When a scientist wants to educate the public, -----

Tablo 3.2

2. TMCE (SCIENTIST)						
1. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	scientist	geçersiz
kız/ erkek	7k/ 19e	1k/ 0e	10k/ 23e	1k/ 3e	4k/ 5e	2k/ 2e
toplam	26	1	33	4	9	4
yüzde	34%	1%	43%	5%	12%	5%
2. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	scientist	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 4e	2k/ 3e	23k/ 32e	0k/ 7e	0k/ 3e	0k/ 3e
toplam	4	5	55	7	3	3
yüzde	5%	7%	71%	9%	4%	4%

Bu tümceyi tamamlamak için 26 ğrenci (7 k/ 19 e) *he*, 1 kız ğrenci *she*, 33 ğrenci (10 k/ 23 e) *he or she* adılarını kullanmıştır. 4 ğrenci (1 k/ 3 e) tümceyi çoğul hale getirmiş, 9 ğrenci (4 k/ 5 e) ‘*scientist*’ sözcüğünü kullanarak tümceyi tamamlamıştır. 4 öğrencinin (2 k/ 2 e) cevabı geçersizdir.

‘*Scientist*’ sözcüğünün kadın veya erkek için kullanılabileceğini düşünüp ‘*he or she*’ diyenlerin oranı %43tr. ‘*Scientist*’in erkek olduğunu ifade edenlerin sayısı 26 iken (%34), kadın olduğunu yalnızca 1 kız ğrenci ifade etmiştir. Tümceyi oğul olarak yeniden kuranların oranı %5 iken, ‘*scientist*’ sözcüğünü yneleyenlerin oranı %12dir.

İkinci uygulamada tmce şu şekilde değiştirilmiştir:

“When a scientist wants to publish an article, -----”

İkinci uygulamada ‘*scientist*’i erkek olarak ifade edenlerin sayısında bir düşüş gözlenmiştir. Oran %34’ten %5’e düşmüştür. Buna karşılık, ilk uygulamadakine göre daha fazla sayıda ğrenci ‘*scientist*’i kadın olarak düşünmüştür (%7). Cinsiyetçi kullanımdan uzak olarak ‘*he or she*’ yapısını kullananların oranı, %43’ten %71’e çıkmıştır. Tümceyi oğul yaparak yeniden kuranların oranı %5’ten %9’a yükselmiş, ‘*scientist*’ sözcüğüyle tümceyi

kuranların oranı ise %12'den %4'e inmiştir. Bir önceki soruda da görüldüğü gibi, öğrenciler aynı ismi yineleyerek tümce kurmayı, bu da cinsiyetçi kullanımdan kaçınmanın bir yolu olmasına rağmen tercih etmemektedirler. Bunun yerine 'he or she' yapısını daha çok kullanmaktadırlar.

3. tümcede 'teacher' (öğretmen) sözcüğünün ölçüt olduğu tümcenin nasıl tamamlandığına bakılmıştır.

Tümce 3: If a teacher discovers a student has copied someone else's course work,-----

Tablo 3.3

3. TÜMCE (TEACHER)						
1. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	teacher	geçersiz
kız/ erkek	3k/ 5e	4k/ 3e	10k/ 19e	0k/ 0e	8k/ 23e	0k/ 2e
toplam	8	7	29	0	31	2
yüzde	10%	9%	38%	0%	40%	3%
2. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	teacher	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 2e	0k/ 4e	22k/ 38e	1k/ 4e	2k/ 3e	0k/ 1e
toplam	2	4	60	5	5	1
yüzde	2%	5%	78%	7%	7%	1%

Bu tümceyi tamamlamak için 31 öğrenci (8 k/ 23 e) herhangi bir adıl kullanmamış, bunun yerine 'teacher' sözcüğünü tekrarlamıştır. 29 öğrenci (10 k/ 19 e) *he or she* yapısını kullanarak cinsiyetçi ifadeden kaçınmıştır. 8 öğrenci (3 k/ 5 e) *he*, 7 öğrenci de (4 k/ 3 e) *she* kullanmıştır. 2 erkek öğrencinin cevabı geçersizdir.

İlk iki tümcede, aynı sözcüğü yinlemenin, özellikle ikinci uygulamada tercih edilmediği sonucu çıkmıştı. Bu tümcede ise, 'teacher' için en çok kullanılan yapının bu olduğu görülüyor (%40). Bunu, %38 oranıyla 'he or she' kullanımı izlemektedir. Hiçbir öğrenci tümceyi çoğul yapmamıştır. 'Teacher'ı kadın olarak ifade edenlerle, erkek olarak ifade edenlerin oranı birbirine çok yakındır (sırasıyla, %9 ve %10).

Bu tümce, ‘teacher’ sözcüğü korunarak ikinci uygulamada değiştirilmiştir:

“If a teacher gives importance to the class participation, -----”

İkinci uygulamada, ismin yinelenmesinde bir azalma olmuştur. İlk uygulamada %40 olan oran, burada %7dir. Bu azalmanın nedeninin, öğrencilerin cinsiyetçi olmayan kullanım için ‘he or she’ yapısını daha çok tercih etmeleri olduğu görülmüştür. İlk uygulamada hiç kimse tümceyi çoğul duruma getirmezken, bu uygulamada 5 kişi (%7) tümceyi çoğul yapmıştır. ‘Teacher’ sözcüğünü kadın olarak ifade edenlerin oranı %9’dan %5’e , erkek olarak ifade edenlerin oranı %10’dan %2’ye düşmüştür. Görüldüğü gibi, ‘he’ kullanımında daha büyük bir azalma olmuştur. İlk uygulamada %38 oranında öğrenci ‘teacher’ için ‘he or she’ kullanırken, ikincisinde bu oran %78’e çıkmıştır.

Dördüncü tümcede ölçüt ‘someone’ (birisi) sözcüğüdür.

Tümce 4: If someone reads a newspaper regularly, -----

Tablo 3.4

4. TÜMCE (SOMEONE)					
1. Uygulama					
	he	she	he/ she	they	geçersiz
kız/ erkek	4k/ 18e	3k/ 2e	16k/ 30e	0k/ 1e	2k/ 1e
toplam	22	5	46	1	3
yüzde	29%	6%	60%	1%	4%
2. Uygulama					
	he	she	he/ she	they	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 2e	0k/ 2e	23k/ 38e	2k/ 7e	0k/ 3e
toplam	2	2	61	9	3
yüzde	3%	3%	79%	11%	4%

Bu tümcede ‘someone’ için ‘he’ diyenlerin sayısı 22dir (4 k/ 18 e). Buna karşılık 5 öğrenci (3 k/ 2 e) ‘she’ demiştir. ‘He or she’ ile cinsiyetçi olmayan bir ifade kullananların sayısı 46dır (16 k/ 30 e). Tümceyi çoğul yapmak için yalnızca 1 erkek öğrenci ‘they’ kullanmıştır.

‘Someone’ sözcüğünü erkek için kullananların oranı %29 dur. Fakat yalnızca %6 oranında öğrenci bu sözcikle bir kadını ifade etmiştir. ‘He or she’ yapısı öğrencilerin %60’ı tarafından kullanılmıştır.

İkinci uygulamada tümce yine değiştirilmiştir:

“When someone criticises the government,-----”

Öğretici sunumdan sonra ‘someone’ sözcüğünü eril olarak düşünen yalnızca iki erkek öğrenci (%3) kalmıştır. Yine iki erkek öğrenci (%3), sözcüğün bir kadını ifade ettiğini düşünmüştür. ‘He or she’ yapısını kullananların ilk uygulamada 46 olan sayısı, burada 61’e yükselmiş (23 k/ 38 e) ve oran %60’tan %79’a çıkmıştır. Tümceyi çoğul yapanların sayısı da 9’a (%11; 2 k/ 7 e) yükselmiştir

Son tümcede veri elde etmek istenilen sözcük ‘nurse’ (hemşire) sözcüğüdür.

Tümce 5: If a nurse suspects a patient has been involved in a crime, ...

Tablo 3.5

5. TÜMCE (NURSE)						
1. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	nurse	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 1e	19k/ 38e	4k/ 8e	0k/ 0e	2k/ 4e	0k/ 1e
toplam	1	57	12	0	6	1
yüzde	1%	74%	16%	0%	8%	1%
2. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	nurse	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 1e	3k/ 27e	20k/ 19e	1k/ 4e	1k/ 1e	0k/ 0e
toplam	1	30	39	5	2	0
yüzde	1%	39%	51%	6%	3%	0%

‘Nurse’ için ilk uygulamada 57 kişi (19 k/ 38 e) ‘she’ adını kullanmıştır. Yalnızca bir erkek öğrenci, hemşirenin erkek olabileceğini düşünmüştür. Hem erkek hem de kadın hemşire olabileceğini düşünüp ‘he or she’ diyenlerin sayısı 12dir (4 k/ 8 e). Hiç kimse tümceyi çoğul biçimde kullanmazken, 6 öğrenci (2 k/ 4 e) ‘nurse’ sözcüğünü yinelemeyi tercih etmiştir.

‘Nurse’ için cinsiyetçi bir yaklaşımla ‘she’ kullananların oranı %74 iken, cinsiyetçi olmayan ‘he or she’ yapısını kullananların oranı %16dır. Sözcüğü yineleyenlerin oranı %8dir.

‘Nurse’ sözcüğünün yer aldığı bu son tümce ikinci uygulamada şu şekilde verilmiştir:

“If a nurse realizes that one of the patients in the room disappeared, -----”

Bu uygulamada, cinsiyetçi yaklaşım gösterip ‘she’ kullananların sayısı 57’den 30’a (3 k/ 27 e) düşmüştür. Oranlandığında, % 74’ten %39’a düştüğü görülür. İlk uygulamada ‘he’ adını kullanan erkek öğrenci yine ‘he’ adını kullanmıştır. Cinsiyetçi olmayan ‘he or she’ kullanımının sayısı 12’den 39’a (20 k/ 19 e) çıkmış ve oran %16’dan %51’e yükselmiştir. İlk uygulamada, hiçbir öğrenci tümceyi çoğul yapmazken, bu uygulamada 5 öğrenci (%6; 1 k/ 4 e) çoğul biçimi kullanmıştır. ‘Nurse’ sözcüğünü yineleyen öğrenci sayısı 2dir (1 k/ 1 e). Bunların oranı ilk uygulamada %8 iken, ikinci uygulamada %3’e düşmüştür.

‘Dil Kullanımı’ sormacasından elde edilen verilere göre, öğrenciler cinsiyetçi olmayan dil kullanımları göstermiş olsalar da veriler tek tek değerlendirildiğinde öğrencilerin cinsiyetçi dil kullanma eğiliminde oldukları görülmüştür. Ancak, öğretmenin bu konuyla ilgili olarak öğretici sunum yapmasının ve kendisinin de, cinsiyetçi olmayan dil kullanımlarını vurgulayarak model oluşturmasının, öğrencilerin cinsiyetçi kullanımlardan uzaklaşmalarında etkili olduğu görülmüştür.

Sonraki bölümde ‘Dilsel Farkındalık’ sormacası çözümlenmektedir.

3.2 ‘Dilsel Farkındalık’ Sormacası

İkinci sormaca ‘Dilsel Farkındalık’ başlığını taşır. Bu sormacada 7 tümce verilmiş ve öğrencilerden, eğer tümcede herhangi bir dil problemi varsa bunu düzeltmeleri istenmiştir. Burada amaç, dil problemi denilince öğrencilerin yalnızca dilbilgisi ve yazım hatalarını mı anladıklarını, yoksa cinsiyetçi kullanımları da dil problemi olarak görüp görmediklerini ölçmektir.

Birinci tümcede, ‘business executive’ sözcüğünün ‘he’ eril adıyla kullanıldığı için cinsiyetçi bir anlatım olduğunu öğrencilerin farkedip farketmedikleri araştırılmıştır.

1. Tümce: A busyness executive always needs the help of his secretary with his work.

Tablo 3.6

1. TÜMCE (BUSINESS EXECUTIVE)						
1. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
kız/ erkek	23k/ 48e	0k/ 0e	1k/ 3e	1k/ 0e	1k/ 0e	0k/ 0e
toplam	71	0	4	1	1	0
yüzde	92%	0%	6%	1%	1%	0%
2. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
kız/ erkek	0k / 8e	1k/ 0e	17k/ 23e	3k/ 12e	3k/ 10e	0k/ 0e
toplam	8	1	40	15	13	0
yüzde	10%	1%	52%	20%	17%	0%

İlk uygulamada, 71 öğrenci (23 k/ 48 e) bu tümcenin cinsiyetçi bir anlatımı olduğunu farketmemiş, yalnızca tümcedeki yazım hatasını düzeltmiştir. Tümceyi cinsiyetçi biçimiyle bırakanların oranı %92dir. 1 kız öğrenci tümcedeki ‘business executive’ sözcüğünü çoğul yaparak ‘his’i ‘their’e dönüştürmüştür. Tümcenin cinsiyetçi olduğunu farkedip bunu düzelten öğrencilerden biri (bir kız öğrenci) tümceye ‘man executive’ diye başlayarak, tümcede cinsiyeti belirtmeyi tercih etmiştir. Yalnızca 4 öğrenci (%6; 1 k/ 3 e) cinsiyetçi olmayan ‘his or her’ yapısıyla tümceyi düzeltmiştir.

Öğretici sunumdan sonraki uygulamada, tümcenin cinsiyetçi olduğunu farketmeyenlerin sayısı 8'e düşmüştür ve bu 8 öğrencinin hepsi erkektir. Oran olarak baktığımızda bu öğrencilerin, toplam sayının %10'unu temsil ettiğini görürüz. 'Business executive' sözcüğünü kadın olarak düşünüp 'he' adını 'she' olarak değiştiren bir kız öğrenci vardır. 'His or her' kullanımını ilk uygulamada 4 öğrenci tarafından kullanılırken, bu uygulamada bu yapıyı kullananların sayısı 17'si kız ve 23'ü erkek olmak üzere 40'a ulaşmıştır. Başka bir deyişle, öğretici sunumdan önce %6 olan oran, sunumdan sonra %52'ye yükselmiştir. Tümceyi cinsiyetçilikten arındırmak için çoğul olarak yeniden kuranların sayısı 1'den 15'e yükselmiştir; bu 15 öğrencinin 3'ü kız, 12'si erkektir. Tümceyi çoğul biçime getirenler oran olarak toplam sayının %20'sini oluşturmaktadır. 4 erkek öğrenci tümceyi değiştirmek için ayrı bir yol seçmiş ve tümcede 'his' adlı geçtiği için 'businessman' (işadamı) sözcüğünü kullanmışlardır. 8 öğrenci (2 k/ 6 e) tümceyi adıl kullanmadan ve cinsiyetçi olmayan bir biçimde yeniden kurmuşlardır. 1 kız öğrenci de cinsiyetçi anlatımdan kaçınmak için tümceyi edilgen biçime getirmiştir.

2.Tümce: According to the law, all men are created equal.

Tablo 3.7

2. TÛMCE (MEN)					
1. Uygulama					
	men	people	humans or humanbeings	men&women	geçersiz
kız/ erkek	22k/ 42e	1k/ 2e	2k/ 6e	0k/ 1e	0k/ 1e
toplam	64	3	8	1	1
yüzde	83%	5%	10%	1%	1%
2. Uygulama					
	men	people	humans or humanbeings	men&women	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 3e	16k/ 31e	6k/ 14e	3k/ 4e	0k/ 0e
toplam	3	47	20	7	0
yüzde	4%	61%	26%	9%	0%

Bu tümcede tüm insanları kapsayacak biçimde ‘humanbeings’ veya ‘people’ gibi anlatımlar yerine, cinsiyetçi bir anlatım olan ‘men’ kullanılmıştır. Sunumdan önce verilen ilk sormacada, 64 öğrencinin (22 k/ 42 e) bu cinsiyetçi anlatımı farketmediği ortaya çıkmıştır. Bu ğrenciler, araştırmaya katılan tüm öğrencilerin %83’n oluşturmaktadır. Cinsiyetçi olmayan bir anlatım kullanan öğrencilerden 3’ (%5; 1 k/ 2 e) ‘people’ sözcüğünü; 8 tanesi (%10; 2 k/ 6 e) ‘humans’ veya ‘humanbeings’ sözcüklerini; 1 erkek ğrenci de ‘men & women’ anlatımını tercih etmiştir.

Sunumun ardından verilen ikinci sormacada, öğrencilerin dilsel farkındalığında yükselme grlmştr. İlk sormacada cinsiyetçi anlatımı farketmeyen öğrencilerin sayısı 64 iken, bu sormacada yalnızca 3tr; bu öğrencilerin üçü de erkektir. Cinsiyetçi anlatımı farketmeyenlerin oranı %83’ten %4’e düşmüştür. Cinsiyetçi olmayan anlatım kullananlar arasında ‘people’ sözcüğünü tercih edenler 47 kişiyle (16 k/ 31 e) oğunluğu oluşturmaktadır. Bunların oranı, toplam öğrencilerin %61’idir. 6 kız ve 14 erkek olmak üzere toplam 20 kişi ‘humans’ veya ‘humanbeings’ anlatımını kullanmıştır. Bu ğrencilerin oranı ilk sormacada %10 iken, bu sormacada %26dır. ‘Men & Women’ anlatımını ilk sormacada 1 kişi semişken, bu sormacada bunu seçenlerin sayısı 7’ye (%9; 3 k/ 4 e) çıkmıştır. Bu verilere bakıldığında, öğretmenin model oluşturmasının ve öğretici sunum yapmasının, öğrencilerin cinsiyetçi dile ilişkin farkındalıklarını arttırmada etkili olduğu görülmektedir.

3.Tümce: We should all care about the environment.

Bu tümcede herhangi bir hata bulunmamaktadır.

4.Tümce: Firemen’s working hours should be reduced.

Tablo 3.8

		4. TMCE (FIREMEN)			
		1. Uygulama			
		firemen	firefighters		
kız/ erkek		24k/ 52e	1k/ 0e		
toplam		76	1		
yüzde		99%	1%		
		2. Uygulama			
		firemen	firefighters		
kız/ erkek		2k/ 6e	23k/ 46e		
toplam		8	69		
yüzde		10%	90%		

Yukarıda verilen tümcede ‘firemen’ sözcüğü ‘firefighters’ yerine cinsiyetçi bir biçimde kullanılmıştır; yalnızca 1 kız ğrenci ‘firemen’ sözcüğünün cinsiyetçi olduğunu farkedip bunu düzeltmiştir. Aslında ilk verilen sormacada öğrencilerin ‘firefighters’ sözcüğünü bilemeyebileceği veya unutmuş olabileceği önceden düşünülmüş ve yalnızca ‘firemen’ kullanımının altını çizmeleri beklenmiştir. Fakat hiçbir ğrenci bunun altını çizmemiştir. Bunun nedeni, öğrencilerin daha nceki İngilizce ğrenimleri boyunca ‘firefighter’ kullanımına rastlamamış olmaları olabilir.

Öğretici sunumun ardından yapılan sormacada, öğrencilerin çoğu cinsiyetçi olmayan anlatımı seçmişlerdir. Bu sormacada ‘firemen’ sözcüğünü kullananların sayısında büyük bir azalma saptanmıştır. İlkinde 76 (%99) olan sayı, sunumun sonrasındaki bu sormacada 8dir (%10); bu 8 öğrencinin 2’si kız, 6’sı erkektir. İlk sormacada ‘firefighters’ anlatımını seçen yalnızca 1 kişi varken, bu sormacada bunu seçen 69 kişi (%90; 23 k/ 46 e) vardır.

5.Tümce: A student should make his homework on time.

Tablo 3.9

5. TÜMCE (STUDENT)						
1. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
kız/ erkek	20k/ 43e	0k/ 0e	2k/ 6e	1k/ 2e	2k/ 0e	0k/ 1e
toplam	63	0	8	3	2	1
yüzde	82%	0%	10%	4%	3%	1%
2. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 3e	0k/ 1e	12k/ 29e	8k/ 14e	5k/ 4e	0k/ 1e
toplam	3	1	41	22	9	1
yüzde	4%	1%	53%	29%	12%	1%

Bu tümcede öğrencilerin, cinsiyetçi bir kullanım olan ‘his’i düzeltmeleri beklenmiştir. Öğrencilerin %82’si bu cinsiyetçi kullanımın farkına varmamıştır. ‘Dil Kullanımı’ başlıklı sormacada öğrencilerin %58’i ‘student’ sözcüğü için ‘he or she’ yapısıyla tümceye başlamışlardır. Oysa ‘Farkındalık’ sormacasında bu oran yalnızca %10dur. 3 öğrenci (%4) tümceyi çoğul yapıp ‘his’ yerine ‘their’ kullanmıştır. 1 öğrenci adıl kullanmaktan kaçınmış, 1 öğrenci de tümceye ‘A boy student...’ diyerek başlamıştır.

Sunumdan sonra verilen sormacada, cinsiyetçi kullanımı farketmeyenlerin oranı %82’den %4’e düşmüştür; bu, öğretici sunumun, öğrencilerin farkındalığını arttırmada etkili olduğunu göstermiştir. 1 öğrenci, ‘student’ anlatımını kadın için kullanıp ‘her’ demiştir. Cinsiyetçi olmayan ‘his or her’ yapısını, öğrencilerin %53’ü seçmiştir ve bu oranda ilk sormacadakine göre büyük bir artış gözlenmiştir. Öğrencilerin %29’u tümceyi çoğul yapmış, %4’ü adıl kullanmaktan kaçınmış ve %8’i tümceyi edilgen durumda kullanmış ve böylece cinsiyetçi bir anlatımdan uzaklaşmıştır.

6.Tümce: A cleaner should where gloves for her health.

Tablo 3.10

6. TÜMCE (CLEANER)						
1. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 0e	20k/ 46e	2k/ 5e	1k/ 1e	1k/ 0e	1k/ 0e
toplam	0	66	7	2	1	1
yüzde	0%	86%	9%	3%	1%	1%
2. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
yüzde	0k/ 0e	1k/ 6e	16k/ 28e	3k/ 11e	5k/ 6e	0k/ 1e
kız/ erkek	0	7	44	14	11	1
yüzde	0%	9%	57%	18%	15%	1%

‘Cleaner’ sözcüğünün bu tümcede cinsiyetçi yaklaşımla kullanıldığını öğrencilerin %86’sı farketmemiştir. %9’u farkedip ‘his or her’ anlatımını seçmiş, %3’ü tümceyi çoğul yapmıştır. 1 kız öğrenci ‘a cleaner woman’ biçimiyle tümcede cinsiyeti belirtmeyi seçmiştir.

Sunumdan sonra, cinsiyetçiliği farketmeyenlerin oranı %9’a inmiştir. Her iki sormacada da, ‘cleaner’ (temizlikçi) sözcüğünü erkek için kullanan olmamıştır. ‘His or her’ diyenlerin oranı %57’ye yükselmiştir. Öğrenciler öğretici sunumda kendilerine öğretilen, cinsiyetçi kullanımlardan kaçınma yollarını uygulamışlardır. Öğrencilerin %18’i tümceyi çoğul yapmış; %10’u adıl kullanmadan, %4’ü edilgen biçimiyle ve %1’i ‘you’ adılını kullanarak tümceyi cinsiyetçi olmayan bir biçimde yeniden oluşturmuştur.

7.Tümce: Everyone has to study Shakespeare.

Bu tümcede herhangi bir hata bulunmamaktadır.

‘Dil Kullanımı’ başlıklı sormaca öğrencilere ilk kez uygulandığında, öğrencilerin yaklaşık olarak %50’si, cinsiyetçi olmayan kullanımlar göstermişti. Oysa ‘Dilsel Farkındalık’ isimli bu sormaca ilk kez uygulandığında, öğrencilerin %89’unun, cinsiyetçi kullanımların farkında olmadıkları ortaya çıkmıştır. Buna göre, ilk sormacada cinsiyetçi olmayan anlatımlar

kullanan öğrencilerin, bunu çok bilinçli bir biçimde yaptıkları söylenememektedir. Ancak, 'Dilsel Farkındalık' sormacası öğrencilere öğretici sunumun ardından verildiğinde, öğrencilerin dilsel farkındalıklarının arttığı gözlenmiştir.

Bir sonraki bölümde 'Betimleme' çözümlenmesi yer almaktadır.

3.3 'Betimleme' Sormacası

'Betimleme' başlıklı üçüncü sormacada öğrencilerden, bir filmde rol alacak beş karakteri hayal etmeleri ve bu karakterlere bir ön isim verip fiziksel görünümelerini bir tümceyle tanımlamaları istenmiştir. Burada, öğrencilerin cinsiyetini bilmedikleri bir karakteri hayal ederken gözlerinde kadın imgesi mi erkek imgesi mi canlandırdıklarına ve görünümelerini betimlerken belirteçler yoluyla cinsiyetçi anlatımlar kullanıp kullanmadıklarına bakılmıştır. İsim verilmesi istenen karakterler 'cerrah', 'turist', 'resepsiyonist', 'bekar ebeveyn' ve 'katil'dir. Karakterlerin fiziksel görünümelerini betimlerken bazı öğrenciler, '1.65 boyunda, 60 kiloda, siyah saçlı, gözlüklü' gibi tanımlar yaparken, bazı öğrenciler 'Sarışın, ince uzun, çok bakımlı, manken gibi şuh bir kadın' veya 'Uzun boylu, kaslı vücudu olan, çapkın bir erkek' gibi cinsiyetçi tanımlar yapmışlardır. Öğrenciler kadınların fiziksel görünümelerini 'güzel', 'şuh bir görüntüsü olan', 'güzelliğiyle erkekleri baştan çıkaran', 'manken gibi', 'mini etekli' ve 'cazibeli' gibi anlatımlarla betimlerken, erkeklerin görünümelerini 'güçlü kuvvetli', 'çapkın bakışlı', 'sert' ve 'kadın avcısı' gibi anlatımlarla betimlemişlerdir. Görüldüğü gibi kadınların betimlenmesinde, toplumun kadına yüklediği cinsellik ön plana çıkarılırken, erkeklerin betimlenmesinde, kendilerine yüklenen maço özellikler ön plana çıkarılmakta ve bunlar cinsiyetçi bir anlatımla ifade edilmektedir.

Verilen sormacada, öğrencilerin betimlemesi istenen ilk karakter ‘cerrah’tır.

Tablo 3.11

1. A SURGEON				
1. Uygulama				
kadın ismi			erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	1k/ 1e	7k/ 3e	0k/ 3e	17k/ 45e
toplam	12		65	
yüzde	16%		84%	
2. Uygulama				
kadın ismi			erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	5k/ 3e	11k/ 6e	2k/ 4e	8k/ 38e
toplam	25		52	
yüzde	32%		68%	

‘Cerrah’ sözcüğü için kadın ismi kullanan öğrenci sayısı ilk uygulamada 12dir ve bu sayı, toplam öğrenci sayısının %16’sını oluşturmaktadır. 8 kız öğrenciye karşılık 4 erkek öğrenci ‘cerrah’ı kadın olarak düşünmüştür. Kız öğrenciler betimlemelerinde 1 cinsiyetçi anlatıma karşılık 7 cinsiyetçi olmayan anlatım kullanmışlardır. Erkek öğrenciler ise, 1 cinsiyetçi ve 3 cinsiyetçi olmayan tanım yapmışlardır.

Aynı sözcüğü erkek olarak düşünen öğrenciler 65 kişidir ve bu sayı toplam öğrencilerin %84’ünü oluşturmaktadır. 17 kız öğrenci ‘cerrah’ı erkek olarak hayal etmiştir ve fiziksel görünümü betimlerken hiçbiri cinsiyetçi bir anlatım kullanmamıştır. ‘Cerrah’a erkek ismi veren erkek öğrenci sayısı 48dir. Bu öğrencilerden 3’ü cinsiyetçi betimlemeler yaparken, 45’i cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır.

İlk uygulamada %16 olan kadın ismi kullanan öğrenci oranı, ikinci uygulamada %32’ye çıkmıştır. 16 kız ve 9 erkek öğrenci ‘cerrah’ı kadın olarak tanımlamıştır. 16 kız öğrenciden 5’i cinsiyetçi betimlemeler yaparken, 11’i cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır. Erkek öğrencilerin ise 3’ü cinsiyetçi anlatımlar kullanırken, 6’sı cinsiyetçi olmayan anlatımlar kullanmıştır.

İkinci uygulamada ‘cerrah’ için erkek ismi veren öğrenci sayısı 65’ten 52’ye düşmüştür ve oran olarak bakıldığında bu öğrenciler toplam öğrenci sayısının %68’ini oluşturmaktadır. Bu 52 öğrencinin 10’u kız, 42’si erkektir. 10 kız öğrenciden 2’si cinsiyetçi betimlemeler yaparken, 8’i cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır. 42 erkek öğrenciden 4’ü ‘cerrah’ı cinsiyetçi bir biçimde betimlerken, 38’i cinsiyetçi olmayan bir biçimde betimlemiştir.

Sormacada öğrencilerden betimlemeleri istenen ikinci karakter ‘turist’tir.

Tablo 3.12

2. A TOURIST				
1. Uygulama				
	kadın ismi		erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	4k/ 8e	10k/ 11e	3k/ 2e	8k/ 31e
toplam	33		44	
yüzde	43%		57%	
2. Uygulama				
	kadın ismi		erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	6k/ 14e	9k/ 14e	2k/ 2e	8k/ 22e
toplam	43		34	
yüzde	56%		44%	

‘Turist’ karakteri için ilk uygulamada 44 erkek ismine karşılık 33 kadın ismi verilmiştir ve kadın ismi veren öğrenciler, toplam öğrenci sayısının %43’ünü oluşturmaktadır. Kadın ismi veren 33 öğrenciden 14’ü kız, 19’u erkektir. Kız öğrencilerden 4’ü ‘turist’i cinsiyetçi bir biçimde betimlerken, 10’u cinsiyetçi olmayan bir biçimde betimlemiştir. Erkek öğrencilerin 8’i cinsiyetçi tanımlar yaparken, 11’i cinsiyetçi olmayan tanımlar yapmıştır.

‘Turist’i bir erkek olarak düşünen 44 öğrenci, toplam öğrenci sayısının %57’sini oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin 11’i kız, 33’ü erkektir. Kız öğrencilerin 3’ü cinsiyetçi betimlemeler yaparken, 8’i cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır. Erkek öğrencilerin ise 2’si cinsiyetçi anlatımlar kullanırken, 31’i cinsiyetçi olmayan anlatımlar kullanmıştır.

İkinci uygulamada ‘turist’ için kadın ismi kullananlarda artış olmuştur. İlk uygulamada %43 olan oran bu uygulamada %56dır. Sözcük için kadın ismi veren toplam 43 öğrencinin 15’i kız, 28’i erkektir. Kız öğrencilerden 6 kişi cinsiyetçi betimlemeler yaparken, 9 kişi cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır. Diğer yandan, eşit sayıda erkek öğrenci, bu karakteri cinsiyetçi ve cinsiyetçi olmayan bir biçimde betimlemiştir (14 c/ 14 co).

‘Turist’ karakteri için erkek ismi veren öğrencilerin oranı ilk uygulamada %57 iken, bu oran ikinci uygulamada %44’e düşmüştür. 10 kız öğrenciye karşılık 24 erkek öğrenci karaktere erkek ismi vermiştir. Kız öğrencilerden 2’si karakterin fiziksel görünümünü betimlemek için cinsiyetçi anlatımlar kullanırken, 8’i cinsiyetçi olmayan anlatımlar kullanmıştır. Erkek öğrencilerden ise 2 kişi cinsiyetçi tanımlar yaparken, 22 kişi cinsiyetçi olmayan tanımlar yapmıştır.

Sormacada tanımlanması beklenen üçüncü karakter ‘resepsiyonist’ tir.

Tablo 3.13

3. A RECEPTIONIST				
1. Uygulama				
	kadın ismi		erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	1k/ 2e	8k/ 14e	3k/ 8e	12k/ 29e
toplam	25		52	
yüzde	32%		68%	
2. Uygulama				
	kadın ismi		erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	4k/ 6e	6k/ 18e	3k/ 3e	12k/ 25e
toplam	34		43	
yüzde	44%		56%	

‘Resepsiyonist’ karakteri için öğrencilerin gözünde çoğunlukla erkek imgesi canlanmıştır. Karakteri erkek ismiyle tanımlayan 52 öğrenciye karşılık, kadın ismiyle tanımlayan 25 öğrenci vardır ve bunların oranı, toplam öğrenci sayısının %32’sidir. Bu 25 öğrencinin 9’u kız, 16’sı erkektir. 1 kız öğrenci ‘resepsiyonist’ karakterini cinsiyetçi bir

biçimde betimlerken, 8 kız öğrenci cinsiyetçi olmayan bir biçimde betimlemiştir. Buna karşılık 2 erkek öğrenci cinsiyetçi betimlemeler yaparken, 14 erkek öğrenci cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır.

Aynı karaktere erkek ismi veren 52 kişi vardır ve bunların oranı % 68dir. Bu öğrencilerin 15'i kız, 37'si erkektir. Kız öğrencilerden 3 kişi 'resepsiyonist' için cinsiyetçi bir anlatım kullanırken, 12 kişi cinsiyetçi olmayan bir anlatım kullanmıştır. Erkek öğrencilerden ise 8 kişi cinsiyetçi bir anlatımla karakteri betimlerken, 29 kişi cinsiyetçi olmayan bir anlatımla betimlemiştir.

İkinci uygulamada, karakter için kadın ismi kullanan öğrencilerin sayısı 34'e çıkmıştır ve bunların oranı %44'tür. 34 öğrencinin 10'u kız, 24'ü erkektir. Kız öğrencilerin 4'ü kadın karakterin görünümünü cinsiyetçi bir biçimde betimlerken, 6'sı cinsiyetçi olmayan bir biçimde betimlemiştir. Erkek öğrencilerin 6'sı karakteri betimlemede cinsiyetçi bir anlatım kullanırken, 18'i cinsiyetçi olmayan bir anlatım kullanmıştır.

İkinci uygulamada aynı karaktere erkek ismi veren öğrenci sayısı 43'tür ve bunların oranı %56'dır. 15 kız öğrenciye karşılık 28 erkek öğrenci karakteri erkek olarak düşünmüştür. Kızların 3'ü cinsiyetçi bir anlatımla karakterin görünümünü betimlerken, 12'si cinsiyetçi olmayan bir anlatımla betimlemiştir. Erkek öğrencilerden 3 kişi cinsiyetçi bir anlatım kullanırken, 25 kişi cinsiyetçi olmayan bir anlatım kullanmıştır.

'Betimleme' sormacasındaki dördüncü karakter 'bekar ebeveyn'dir.

Tablo 3.14

4. A SINGLE PARENT				
1. Uygulama				
kadın ismi			erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	4k/ 8e	13k/ 21e	3k/ 6e	5k/ 17e
toplam	46		31	
yüzde	60%		40%	
2. Uygulama				
kadın ismi			erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	4k/ 7e	8k/ 17e	3k/ 6e	10k/ 22e
toplam	36		41	
yüzde	47%		53%	

'Bekar ebeveyn' karakteri ilk uygulamada öğrencilerin %60'ı tarafından kadın olarak düşünülmüştür. Karaktere kadın ismi veren 46 öğrencinin 17'si kız, 29'u erkektir. Kız öğrencilerin 4'ü kadın karakteri cinsiyetçi bir biçimde tanımlarken, 13'ü cinsiyetçi olmayan bir biçimde tanımlamıştır. Erkek öğrencilerin ise 8'i cinsiyetçi betimlemeler yaparken, 21'i cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır.

'Bekar ebeveyn'i erkek olarak düşünenlerin oranı %40'tır. 8 kız ve 23 erkek olmak üzere toplam 31 öğrenci karaktere erkek ismi vermeyi tercih etmiştir. Kız öğrencilerin 3'ü cinsiyetçi belirteçlerle karakteri betimlerken, 5'i cinsiyetçi olmayan belirteçlerle betimlemiştir. Erkek öğrencilerin ise 6'sı cinsiyetçi betimlemeler yaparken, 17'si cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır.

Sormacadaki diğer karakterlerin betimlenmesinde, karakteri kadın olarak düşünenlerin oranında ikinci uygulamada artış olurken, 'bekar ebeveyn' karakterinin betimlenmesinde bu durumun tersi gözlenmiştir. Karakteri kadın olarak hayal eden öğrencilerin oranı ilk uygulamada %60 iken, bu uygulamada oran %47'ye düşmüştür. Toplam sayısı 36 olan bu öğrencilerin 12'si kız, 24'ü erkektir. Kız öğrencilerin 4'ü cinsiyetçi bir tanım yaparken, 8'i

cinsiyetçi olmayan bir tanım yapmıştır. Cinsiyetçi betimlemeler yapan 7 erkek öğrenciye karşılık, 17 erkek öğrenci cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır.

İkinci uygulamada ‘bekar ebeveyn’i erkek olarak düşünenlerin oranı %53’e yükselmiştir. Toplam 41 öğrencinin 13’ü kız, 28’i erkektir. 3 kız öğrenci cinsiyetçi betimlemeler yaparken, 10 kız öğrenci cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır. Erkek öğrencilerin ise 6’sı betimlemede cinsiyetçi belirteçler kullanırken, 22’si cinsiyetçi olmayan belirteçler kullanmıştır.

Bu sormacada betimlenmesi istenen son karakter ‘katil’dir.

Tablo 3.15

5. A MURDERER				
1. Uygulama				
kadın ismi			erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	0k/ 3e	3k/ 2e	3k/ 5e	17k/ 44e
toplam	8		69	
yüzde	10%		90%	
2. Uygulama				
kadın ismi			erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	3k/ 5e	9k/ 6e	5k/ 7e	10k/ 32e
toplam	23		54	
yüzde	30%		70%	

‘Katil’ karakteri için bir kadını düşünen öğrencilerin sayısı ilk uygulamada 8dir ve bu 8 kişi toplam öğrenci sayısının %10’unu oluşturmaktadır. 3 kız öğrenciye karşılık 5 erkek öğrenci karaktere kadın ismini uygun görmüştür. Kız öğrencilerin hepsi cinsiyetçi olmayan belirteçlerle betimlemeler yaparken, erkek öğrencilerin 3’ü cinsiyetçi, 2’si cinsiyetçi olmayan belirteçler kullanmak yoluyla karakteri betimlemiştir.

Aynı uygulamada bu karakteri erkek olarak düşünenlerin oranı %90dır. 20 kız ve 49 erkek olmak üzere 69 öğrenci ‘katil’ karakterine erkek ismi vermiştir. 3 kız öğrenci cinsiyetçi, 17 kız öğrenci ise cinsiyetçi olmayan anlatımlarla karakterin görüntüsünü betimlemiştir. Buna

karşılık, 5 erkek öğrenci cinsiyetçi, 44 erkek öğrenci ise cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır.

İkinci uygulamada karakteri kadın olarak düşünenlerin oranı %30'a yükselmiştir. Toplam 23 öğrencinin 12'si kız, 11'i erkektir. 12 kız öğrencinin 3'ü cinsiyetçi, 9'u cinsiyetçi olmayan betimlemeler yaparken, erkek öğrencilerin 5'i cinsiyetçi, 6'sı cinsiyetçi olmayan betimlemeler yapmıştır.

'Betimleme' sormacasının ilk uygulamadaki sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin verilen karakterleri erkek olarak düşünme eğiliminde oldukları gözlenmektedir. İkinci uygulamada ise, karakterlere daha çok sayıda kadın ismi verilmekle birlikte, bu kadın karakterlerin fiziksel görünümünün betimlenmesindeki cinsiyetçi anlatımlarda da artış görülmektedir. Bu artış, öğrencilerin cinsiyetçi dil konusunda bilinçlenmelerinin yeterli olmadığını göstermektedir. Bunun nedeni, cinsiyetçi dil konusundaki bilinç yükseltme süresinin iki ay gibi kısa bir süre olması ve öğretici sunumun yalnızca bir ders saatinde yapılabilmiş olması olabilir. Ayrıca, bu öğrenciler cinsiyetçi bir toplumda yetişmiş bireyler oldukları için, cinsiyetçi düşüncelerden uzaklaşmaları zaman almaktadır.

Son olarak çözümlenecek olan sormaca, 'Görüşler' sormacasıdır.

3.4 ‘Görüşler’ Sormacası

Öğrencilerin cinsiyetçi dile ilişkin düşüncelerini öğrenebilmek amacıyla verilen ‘Opinions’ (Görüşler) başlıklı sormacada 12 tümce yer almaktadır. Öğrencilerden, tümcelerle ilgili görüşlerini belirtmeleri için *agree* (katılıyorum), *neutral* (kararsızım) veya *disagree* (katılmıyorum) seçeneklerinden kendileri için uygun olanını işaretlemeleri istenmiştir. Aşağıda yer alan tablolarda, birinci ve ikinci uygulama sonuçları birlikte verilmiştir.

1. Tümce: The word “businessman” IS NORMALLY USED to mean women as well as men.

Tablo 3.16

1. The word "businessman" IS NORMALLY USED to mean women as well as men.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	13k/ 10e	0k/ 7e	13k/ 34e
toplam	23	7	47
yüzde	30%	9%	61%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	11k/ 30e	3k/ 6e	11k/ 16e
toplam	41	9	27
yüzde	53%	12%	35%

Sormaca, öğrencilerin cinsiyetçi dil konusunda kendilerine herhangi bir açıklama veya bilgilendirme yapılmadan önceki düşüncelerini öğrenmek amacıyla verildiğinde (ilk uygulamada) 23 öğrenci (%30; 13 k/ 10 e) ilk tümceye katıldığını, 7 öğrenci (%9; 7 e) kararsız olduğunu ve 47 öğrenci de (%61; 13 k/ 34 e) buna katılmadığını öne sürmüştür. Bu sözcüğün normalde, kadınlara yönelik olarak da kullanıldığına öğrencilerin çoğunluğu katılmamıştır. Bunun nedeni, öğrencilerin bu sözcüğün hep erkekler için kullanıldığını duymalarından kaynaklanabilir. Bu yüzden, sözcüğün kadınları ifade etmediği düşünülmüş olabilir. Bir başka olasılık da, öğrenciler ‘businessman’ sözcüğünü duyduklarında, gözlerinde erkek imgesinin canlanmış olması olabilir. *-man* (-adamı). ile biten bir sözcüğün erkek imgesini canlandırması çok doğaldır. Bunu önlemek için erkek göndermeli sözcüklerin kadınları ifade etmek için de kullanılmasına karşı çıkılmaktadır. Son olarak, bu öğrenciler iş sahibi kadınlar için

'businesswoman' (işkadını) sözcüğünün kullanıldığını duymuş ve bu nedenle 'businessman' sözcüğünün, normalde kadınları da kapsadığına katılmıyor olabilirler.

Sormaca, öğretici sunumun ardından verildiğinde, yani ikinci uygulamada, ilk tümceye katılan öğrenci sayısı 41 (% 53; 11 k/ 30 e), katılmayan öğrenci sayısı 27 (%35; 11 k/ 16 e) ve kararsız öğrenci sayısı 9 (%12; 3 k/ 6 e) dur. İlk uygulamayla karşılaştırıldığında, 'Businessman sözcüğü normalde kadınlara yönelik olarak da kullanılır' şeklinde düşünenlerin oranı %30'dan %53'e çıkmıştır. Bu düşünceye karşı çıkanların oranı ise %61'den %35'e düşmüştür. Diğer yandan, kararsız olanların oranı, %9'dan %12'ye yükselmiştir.

2. Tümce: The word "businessman" SHOULD BE USED to refer to both men and women.

Tablo 3.17

2. The word "businessman" SHOULD BE USED to refer to both men and women.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	1k/ 7e	0k/ 18e	24k/ 27e
toplam	8	18	51
yüzde	10%	23%	66%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	1k/ 6e	0k/ 9e	24k/ 37e
toplam	7	9	61
yüzde	9%	12%	79%

'Businessman sözcüğü hem kadınlara hem de erkeklere yönelik olarak kullanılmalıdır' tümcesine ilk uygulamada 8 öğrenci (%10; 1 k/ 7 e) katıldığını, 51 öğrenci (%66; 24 k/ 27 e) katılmadığını ve 18 öğrenci de (%23; 18 e) kararsız olduğunu ileri sürmüştür.

İkinci uygulamada aynı tümceye katılanların, yani 'Businessman sözcüğü hem kadın hem de erkek için kullanılmalıdır' diyenlerin sayısı 7 (%9; 1 k/ 6 e) olurken, kararsız olanların sayısı 9'a (%12; 9 e) düşmüştür. Bu düşünceye katılmayanların sayısı ise 61'e (%79; 24 k/ 37 e) yükselmiştir. İki uygulamanın sonuçlarına beraber bakıldığında, 'businessman' sözcüğünün

kadınlar için kullanılmasına karşı çıkanların oranının %66'dan %79'a yükseldiği görülmektedir.

3. Tümce: The word "salesman" IS USED to mean women as well as men.

Tablo 3.18

3. The word "salesman" IS USED to mean women as well as men.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	11k/ 10e	3k/ 11e	11k/ 31e
toplam	21	14	42
yüzde	27%	18%	55%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	11k/ 24e	3k/ 11e	11k/ 17e
toplam	35	14	28
yüzde	45%	18%	36%

Bu tümce, '*Salesman* (tezgahtar) sözcüğü, erkeklere olduğu kadar kadınlara yönelik olarak da kullanılır' şeklinde verilmiştir. Sözcük Türkçede cinsiyetçi bir anlam taşımamakla beraber, İngilizcede cinsiyetçi bir kullanımdır. Günümüzde, dil reformcularının çabalarıyla cinsiyetçi olmayan 'salesperson' sözcüğü yaygınlaştırılmaya çalışılsa da 'salesman' sözcüğü kullanılmaya devam etmektedir.

İlk uygulamada, '*Salesman* sözcüğü hem kadın hem de erkek için kullanılmalıdır' diyenlerin sayısı 21dir (%27; 11 k/ 10 e). Buna katılmayanların sayısı 42 (%66; 11k/ 31 e), kararsız olanların sayısı ise 14tür (%18; 3 k/ 11 e).

İkinci uygulamada aynı tümceye katılanların sayısı 21den 35'e (%45; 11 k/ 24 e) yükselmiştir. Diğer bir deyişle, sözcüğün normalde her iki cins için de kullanıldığını kabul edenlerin oranı %27'den %45'e yükselmiştir. Bunu kabul etmeyenlerin oranı %55'ten %36'ya (28 öğrenci; 11 k/ 17 e) düşmüştür. Kararsız olanların oranı ve kız/ erkek dağılımı, her iki uygulamada da aynıdır.

4. **Tümce:** The word “salesman” SHOULD BE USED to refer to both men and women.

Tablo 3.19

4. The word "salesman" SHOULD BE USED to refer to both men and women.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	0k/ 14e	2k/ 15e	23k/ 23e
toplam	14	17	46
yüzde	18%	22%	60%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	2k/ 8e	0k/ 10e	23k/ 34e
toplam	10	10	57
yüzde	13%	13%	74%

‘Salesman sözcüğü hem kadınlara hem de erkeklere yönelik olarak kullanılmalıdır’

şeklinde verilen tümce için, ilk uygulamada 14 öğrenci (%18; 14 e) ‘katılıyorum’, 46 öğrenci (%60; 23 k/ 23 e) ‘katılmıyorum’ ve 17 öğrenci de (%22; 2 k/ 15 e) ‘kararsızım’ yanıtını vermiştir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin %60’ı, *salesman* sözcüğünün kadınlar için de kullanılması gerektiğine katılmamaktadır.

Öğretici sunumdan sonraki uygulamanın sonuçlarına bakıldığında, bu sözcüğün kadınlara yönelik olarak kullanılmasından yana olan öğrenci sayısının 10’a düştüğü (%13; 2 k/ 8 e) gözlenmiştir. Kararsız öğrenci sayısında da düşüş gözlenmektedir. İlk uygulamada %22 olan tarafsız öğrenci oranı, bu uygulamada %13tür (10 e). *Salesman* sözcüğünün kadınlar için kullanılmasına karşı olan öğrencilerin sayısı da 57’e yükselmiştir (%74; 23 k/ 34 e). Görüldüğü gibi, bilinç yükseltme sürecinin ve öğretici sunumun ardından, sözcüğün kadınlara yönelik olarak kullanılmasına karşı çıkan öğrencilerin oranı yükselmiştir.

5. Tümce: The statement "All men are created equal" includes women.

Tablo 3.20

5. The statement "All men are created equal" includes women.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	6k/ 33e	3k/ 6e	16k/ 13e
toplam	39	9	29
yüzde	50%	12%	38%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	9k/ 28e	2k/ 2e	14k/ 22e
toplam	37	4	36
yüzde	48%	5%	47%

“Bütün adamlar eşit yaratılmıştır” ifadesi kadınları içerir” tümcesinde, ‘adamlar’ anlamına gelen *men* sözcüğünün, ‘insanlar’ şeklinde anlaşılıp anlaşılmadığı incelenmektedir. Sözcüğün tekil şekli olan *man* günümüze kadar, ‘adam’ anlamının yanısıra ‘insan’ anlamında da kullanılmıştır. Ancak günümüzde, sözcüğün kadınları görünmez kıldığı gerekçesiyle bu kullanıma karşı çıkılmakta ve bunun yerine *human*, *humanbeing* sözcükleri önerilmektedir.

Sözcüğün kadınları içerdiğine katılanların sayısı ilk uygulamada 39dur (%50; 6 k/ 33 e). Kararsız olan 9 öğrenci (%12; 3 k/ 6 e) vardır. Bu düşünceye katılmayan öğrenci sayısı ise 29dur (%38; 16 k/ 13 e).

İkinci uygulamada, *men* sözcüğünün kadınları içerdiğini düşünenlerin sayısı 37 (%48; 9 k/ 28 e) olurken, kararsız olanların sayısı 4’e (%5; 2 k/ 2 e) düşmüştür. Sözcüğün kadınları içerdiğine katılmayanların oranı ise, %38’den %47’ye (36 kişi; 14 k/ 22 e) yükselmiştir. Sonuçlara bakıldığında, öğretmenin cinsiyetçi olmayan dil kullanımıyla model oluşturmasının ve öğretici sunum yapmasının, öğrencilerin bu konuda biliçlerinin yükselmesinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

6. Tümce: The terms "businessperson", "chairperson" and "salesperson" are ugly.

Tablo 3.21

6. The terms "businessperson", "chairperson" and "salesperson" are ugly.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	4k/ 17e	2k/ 17e	19k/ 18e
toplam	21	19	37
yüzde	27%	25%	48%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	2k/ 8e	2k/ 12e	21k/ 32e
toplam	10	14	53
yüzde	13%	18%	69%

Bu tümcede, "businessman", "chairman" ve "salesman" sözcüklerinin yerine, cinsiyetçi olmayan "businessperson", "chairperson" ve "salesperson" sözcüklerinin kullanılmasının çirkin olup olmadığı araştırılmaktadır.

Sormacalar ilk kez verildiğinde, 21 ğrenci (%27; 4 k/ 17 e) bu kullanımların çirkin olduğunu öne sürerken, 19 ğrenci (%25; 2 k/ 17 e) kararsız olduğunu belirtmiştir. 37 ğrenci (%48; 19 k/ 18 e) ise, bu kullanımların çirkin olduğuna katılmadıklarını ne sürmüştür.

Öğretici sunumun ardından verilen sormacaların sonuçlarına bakıldığında, ilk uygulamada bu kullanımların çirkin olduğunu öne sürenlerin oranının %13'e (10 ğrenci; 2 k/ 8 e) düştüğü gözlenmektedir. Kararsız olanların oranı da, %25'ten %18'e (14 ğrenci; 2 k/ 12 e) düşmüştür. Bu kullanımların çirkin olmadığını dşnenlerin oranı ilk uygulamada %48 iken, şimdi %69'a (53 ğrenci; 21 k/ 32 e) ykselmiştir.

7. Tümce: People SHOULD USE terms like “fire-fighter”, “business executive” and “camera operator” to refer to both men and women.

Tablo 3.22

7. People SHOULD USE terms like "fire-fighter", "business executive" and "camera operator" to refer to both men and women.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	22k/ 33e	1k/ 11e	2k/ 8e
toplam	55	12	10
yüzde	71%	16%	13%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	25k/ 48e	0k/ 1e	0k/ 3e
toplam	73	1	3
yüzde	95%	1%	4%

‘İnsanlar, hem erkek hem de kadınlara yönelik olarak “itfaiyeci”, “iş sahibi / yönetici”, “kamera operatörü” gibi sözcükleri kullanmalıdırlar’ tümcesinde amaç, İngilizcedeki “fireman” yerine “firefighter”, “businessman” yerine “business executive” ve “cameraman” yerine “camera operator” sözcüklerinin kullanımıyla ilgili olarak öğrencilerin görüşlerini öğrenmektir.

İlk uygulamada 55 öğrenci (%71; 22 k/ 33 e) hem erkek hem de kadın için bu sözcüklerin kullanılması gerektiğini, 12 öğrenci (%16; 1 k/ 11 e) bu konuda kararsız olduğunu ve 10 öğrenci de (%13; 2 k/ 8 e) bunların kullanılması gerektiğine katılmadığını öne sürmüştür.

Öğretici sunumdan sonra, cinsiyetçi olmayan bu sözcüklerin her iki cins için de kullanılmasının doğru olduğunu düşünenlerin oranı %95’e (73 öğrenci; 25 k/ 48 e) çıkmıştır. Kararsız olanların oranı %16’dan %1’e (1 e) düşmüştür. ‘Bu sözcüklerin her iki cins için de kullanılması gerektiğine katılmıyorum’ diyenlerin oranı ise %13’ten %4’e (3 e) düşmüştür.

8. **Tümce:** It's awkward to have to write "he or she" all the time in essays.

Tablo 3.23

8. It's awkward to have to write "he or she" all the time in essays.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	15k/ 41e	5k/ 7e	5k/ 4e
toplam	56	12	9
yüzde	73%	16%	12%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	11k/ 21e	6k/ 10e	8k/ 21e
toplam	32	16	29
yüzde	42%	21%	38%

'Makalelerde sürekli olarak "he veya she" biçiminde yazmak zorunda olmak gariptir" cümlesinde, öğrencilerin 3. tekil kişi adılı olarak he yerine he/she kullanımıyla ilgili olarak ne düşündükleri araştırılmıştır.

İlk uygulamada, 'Sürekli olarak he/she biçiminde yazmak zorunda olmak gariptir' diyenlerin oranı %73'tür (56 öğrenci; 15 k/ 41 e). Kararsız olanların oranı %16 (12 öğrenci; 5 k/ 7 e), bu görüşe katılmadığını belirtenlerin oranı ise %12'dir (9 öğrenci; 5 k/ 4 e).

İkinci uygulamada, 'Sürekli olarak he/she biçiminde yazmak zorunda olmak gariptir' görüşüne katılanların oranı %73'ten %42'ye (32 öğrenci; 11 k/ 21 e) düşmüştür. Kararsız olanların oranında ise bir artış söz konusudur. İlkinde %16 olan oran, bu uygulamada %21'e (16 öğrenci; 6 k/ 10 e) çıkmıştır. Bu öğrenciler, cinsiyetçi olmayan he/she kullanımına alternatif olan kullanımları (ismin tekrarlanması, tekil they kullanımı veya sadece she kullanılması) hatırlayıp bunları kullanmanın daha pratik olduğunu düşünmüş ve bu nedenle de kararsız kalmış olabilirler. Sürekli olarak he/she kullanımının garip olduğuna katılmayanların oranı öğretici sunumun ardından, %12'den %38'e (29 öğrenci; 8 k/ 21 e) çıkmıştır.

9. Tümce: "They" IS NORMALLY USED to refer to one person of unknown sex (e.g. "If anyone wants to see me, they'll have to wait.")

Tablo 2.24

9. "They" IS NORMALLY USED to refer to one person of unknown sex. (e.g. "If anyone wants to see me, they'll have to wait.")			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	16k/ 27e	8k/ 13e	0k/ 13e
toplam	43	21	13
yüzde	56%	27%	17%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	16k/ 37e	5k/ 8e	5k/ 6e
toplam	53	13	11
yüzde	69%	17%	14%

'They sözcüğü normalde, cinsiyeti bilinmeyen tekil kişilere yönelik olarak kullanılır'

tümcesinde verilen örnekte, *anyone* sözcüğünü karşılamak üzere *he* adılı yerine, *they* adılı tekil biçimde kullanılmış ve cinsiyetçilikten kaçınılmıştır. İngilizce dilbilgisi kurallarına göre *anyone, someone, noone* (herhangi biri, biri, hiçbiri) sözcüklerinden sonra *he* adılı kullanılır. Ancak günümüzde, birçok dilbilgisi uzmanı karşı çıksa da, bunlardan sonra *they* adılının tekil anlamda kullanılması kabul edilmeye ve bu kullanım dilbilgisi kitaplarında yer almaya başlamıştır.

İlk uygulamada, *they* sözcüğünün normalde, *anyone* gibi cinsiyeti belirsiz olan sözcüklerden sonra tekil anlamda kullanıldığı görüşüne katılanların oranı %56'dır (43 öğrenci; 16 k/ 27 e). Bu konuda kararsız olduğunu öne sürenlerin oranı %27 (21 öğrenci; 8 k/ 13 e), bu görüşe katılmadığını ifade edenlerin oranı ise %17'dir (13 e).

Öğretici sunumdan sonraki uygulamada, *they* sözcüğünün normalde, cinsiyeti belirsiz 3. tekil kişiler için kullanıldığı görüşüne katılan öğrencilerin oranı %56'dan %69'a (53 öğrenci; 16 k/ 37 e) çıkarken, bu görüşe katılmayan öğrencilerin oranı %17'den %14'e (11 öğrenci; 5 k/ 6 e) düşmüştür. Bu konuda kararsız olan öğrencilerin oranında da %27'den %17'ye (13 öğrenci; 5 k/ 8 e) düşüş gözlenmiştir.

10. Tümce: You should use "they" when referring to a person of unknown sex.

Tablo 3.25

10. You should use "they" when referring to a person of unknown sex.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	20k/ 20e	5k/ 21e	0k/ 11e
toplam	40	26	11
yüzde	52%	34%	14%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	22k/ 41e	2k/ 5e	1k/ 6e
toplam	63	7	7
yüzde	82%	9%	9%

'Cinsiyeti bilinmeyen bir kişiye yönelik olarak *they* adılı kullanılmalıdır' tümcesi bir önceki tümceyle bağlantılı olarak sorulmuştur. İlk uygulamada 40 ğrenci (%52; 20 k/ 20 e) 'katılıyorum' demiş, 26 ğrenci (%34; 5 k/ 21 e) 'kararsız' olduğunu ileri srmiş, 11 ğrenci ise (%14; 11 e) bu görüşe katılmadığını belirtmiştir.

Öğretici sunumdan sonraki uygulamada, *they* adılının cinsiyeti bilinmeyen 3. tekil kişiler için kullanılması gerektiğini düşünen öğrencilerin sayısında büyük bir artış gözlenmiştir. İlk uygulamada bu öğrencilerin oranı %52 iken, bu uygulamada oran %82'ye (63 ğrenci; 22 k/ 41 e) ıkmıştır. Kararsız ğrencilerin oranı %34'ten %9'a (7 ğrenci; 2 k/ 5 e) düşmüştür. Bu görüşe karşı çıkan öğrencilerin oranı da %14'ten %9'a (7 ğrenci; 1 k/ 6 e) düşmüştür.

11.Tümce: "Waiter" SHOULD BE USED for women as well as men.

Tablo 3.26

11. "Waiter" SHOULD BE USED for women as well as men.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	4k/ 9e	2k/ 7e	19k/ 36e
toplam	13	9	55
yüzde	17%	12%	71%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	18k/ 29e	2k/ 11e	5k/ 12e
toplam	47	13	17
yüzde	61%	17%	22%

'Garson sözcüğü, erkeklerin yanı sıra kadınlar için de kullanılmalıdır' biçiminde verilen tümcede, meslek isimlerinin kadına ve erkeğe yönelik olarak kullanıldığında ayrı sözcükler gerektirmesi konusunda öğrencilerin ne düşündüğünü öğrenmek amaçlanmıştır. İngilizcede erkek garson için *waiter*, kadın garson için ise bu sözcükten *-ress* ekiyle türetilmiş *waitress* sözcüğü kullanılır. Ancak, *-ress* ekinin etimolojik kökenine bakıldığında, bu ekin küçültme anlamı içerdiği görülür (Mills: 1995). Bir meslek ismi kadınlar için kullanılacağı zaman uygun görülmemekte, çözüm olarak ise, küçültme anlamı taşıyan bir ek sözcüğün sonuna getirilerek yeni bir sözcük türetilmektedir. Bu kullanım da, kadının ikincil kabul edilmesinin göstergelerinden biridir.

İlk uygulamada, 'Waiter sözcüğü kadınlar için de kullanılmalıdır' görüşüne katılanların oranı %17 (13 öğrenci; 4 k/ 9 e), kararsız olanların oranı %12 (9 öğrenci; 2 k/ 7 e), bu görüşe katılmayanların oranı ise %71'dir (55 öğrenci; 19 k/ 36 e).

Öğretici sunum yapıldıktan ve aynı meslek için kadın ve erkeğe yönelik olarak ayrı sözcüklerin kullanılmasının anlamsız olduğu öğrencilere anlatıldıktan sonra, *waiter* sözcüğünün kadınlar için de kullanılması gerektiğini öne sürenlerin oranı %17'den %61'e (47 öğrenci; 18 k/ 29 e) çıkarken, bu görüşe katılmayanların oranı %71'den %22'ye (17 öğrenci; 5 k/ 12 e) düşmüştür. Kararsız öğrencilerin oranının %12'den %17'ye (13 öğrenci; 2 k/ 11 e) çıktığı

gözlenmiştir. Bu öğrenciler öğretici sunumdan sonra, kadın garsonları görünür kılmak amacıyla *waitress* kullanılması ve cinsiyetçiliği engellemek üzere her iki cins için de *waiter* sözcüğünün kullanılması gerektiği konusunda kararsız kalmış öğrenciler olabilirler.

12. Tümcce: "Actor" SHOULD BE USED for women as well as men.

Tablo 3.27

12. "Actor" SHOULD BE USED for women as well as men.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	3k/ 4e	3k/ 6e	19k/ 42e
toplam	7	9	61
yüzde	9%	12%	79%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	17k/ 28e	1k/ 12e	7k/ 12e
toplam	45	13	19
yüzde	58%	17%	25%

'Aktör sözcüğü erkeklerin yanısıra kadınlar için de kullanılmalıdır' tümcesi bir öncekine benzer bir tümcedir. Burda da, aynı meslek ismi için erkek ve kadına yönelik olarak iki ayrı kullanımın bulunmasının (*aktör* ve *aktris*) öğrenciler için ne anlam içerdiği araştırılmaktadır.

İlk uygulamada 'Aktör sözcüğü kadınlar için de kullanılmalıdır' biçiminde görüş bildiren öğrencilerin sayısı 7dir (%9; 3 k/ 4 e). Kararsız olanların sayısı 9 (%12; 2 k/ 7 e), bu görüşe katılmayanların sayısı ise 61dir (%79; 19 k/ 42 e). Görüldüğü gibi öğrencilerin büyük çoğunluğu, *aktör* sözcüğünün kadınlar için de kullanılması gerektiği görüşüne katılmamaktadır.

Öğretici sunumdan sonra, oranlarda büyük değişiklikler gözlenmiştir. *Aktör* sözcüğünün kadınlar için de kullanılması gerektiğini düşünenlerin oranı %9'dan %58'e (45 öğrenci; 17 k/ 28 e) yükselmiş, bu görüşe katılmayanların oranı ise %79'dan %25'e (19 öğrenci; 7 k/ 12 e) düşmüştür. Bu konuda kararsız olanların oranı, %12'den %17'ye (13

öğrenci; 1 k/ 12 e) artış göstermiştir. Bir önceki tümcede olduğu gibi, bu öğrenciler kadın oyuncuların görünür kılınması için *aktris* sözcüğünün kullanılması gerektiğini, diğer yandan cinsiyetçiliğin önlenmesi için her iki cins için de *aktör* sözcüğünün kullanılması gerektiğini düşünüp kararsız kalmış olabilirler.

‘Görüşler’ sormacası genel olarak değerlendirildiğinde, cinsiyetçi dil konusunda öğretmenin duyarlı olmasının, öğrencilere bu konuda örnek oluşturmasının ve onları bilinçlendirmek üzere öğretici sunum yapmasının, öğrencilerin bu konudaki görüşlerini olumlu yönde etkilediği görülmektedir.

Bu bölümde, sormacalardan elde edilen veriler çözümlenmiş ve bu çözümlemelere dayalı olarak değerlendirmeler yapılmıştır. Bir sonraki bölümde araştırmanın sonucu, sınırlılıkları ve yeni araştırmalar için öneriler yer almaktadır.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde sonuç, araştırmanın sınırlılıkları ve yeni araştırmalar için öneriler yer almaktadır.

4.1 Sonuç

Yabancı dil öğretiminde cinsiyetçi bir yaklaşımın var olduğu, birçok araştırmanın ortaya koyduğu bir gerçektir. Ders kitaplarındaki cinsiyetçi anlatımlar, sınıf içinde öğretmenin erkek öğrencilere daha fazla söz hakkı vermesi bu cinsiyetçi yaklaşımın göstergelerindedir. Ayrıca İngilizce, özellikle sözcük düzeyinde cinsiyetçi özellikler taşıyan bir dildir (Schneider ve Foss, 1977). Bu çalışmada, dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın, özellikle de cinsiyetçi bir dil olan İngilizcenin öğrencilerin yabancı dil kullanımlarını nasıl etkilediği araştırılmıştır. Öncelikle, öğrencilerin cinsiyetçi bir dil kullanıp kullanmadıkları ve cinsiyetçi kullanımları ayırtedip etmedikleri incelenmiştir. Daha sonra ise, öğretmenin cinsiyetçi olmayan bir dil kullanarak model oluşturmasının ve bu konuyla ilgili öğretici sunum yapmasının, öğrencilerin dil kullanımlarını ve farkındalıklarını etkileyip etkilemediği araştırılmıştır.

Araştırma verileri, araştırmacının ders verdiği sınıflardaki öğrencilere uygulanan sormacalardan elde edilmiştir. Veri toplamak amacıyla öğrencilere, dil kullanımlarını, dilsel farkındalıklarını, isimleri cinsiyetçi bir biçimde betimleyip betimlemediklerini ve cinsiyetçi dil konusundaki görüşlerini ölçmek üzere hazırlanmış dört sormaca verilmiştir. Dil kullanımını ölçen ilk sormacadan elde edilen verilere bakıldığında, öğrencilerin genellikle tümceleri tamamlamak için cinsiyetçi olmayan 'he or she' kullanımını seçtikleri görülmüştür. Buna göre ilk bakışta, öğrencilerin cinsiyetçi olmayan bir dil kullanma eğilimlerinin olduğu düşünülebilir. Yalnızca 'nurse' sözcüğü için öğrencilerin %74'ü cinsiyetçi bir biçimde 'she' kullanmıştır (bkz. Tablo 3.5, s.33). Ancak bunun nedeni, öğrencilerin İngilizce öğrenimleri boyunca 'nurse' sözcüğünü, 'hemşire' sözcüğünün karşılığı olarak öğrenmiş olmaları olabilir. Türkçede aynı işi

yapan kadın sağlık görevlileri için ‘hemşire’ sözcüğü kullanılırken, erkek görevliler için ‘hastabakıcı’ sözcüğü kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle, aynı görev, kadın ve erkeğe yönelik olarak kullanılmasına göre iki ayrı sözcükle anlatılmaktadır. Oysa İngilizcede, kadın ve erkek için böyle bir ayırım yoktur. Türkçedeki hem ‘hemşire’ hem de ‘hastabakıcı’ sözcüklerinin karşılığı olarak ‘nurse’ kullanılmaktadır. Öğrencilere daha önceki İngilizce öğrenimleri sırasında bu ayırmadan söz edilmediyse, öğrenciler ‘nurse’ olarak bir kadını düşünmüş olabilirler.

Sormacada ölçüt olarak alınan sözcüklere tek tek bakıldığında daha değişik sonuçlar görülecektir.

‘Student’ için öğrencilerin %58’i ‘he or she’ yapısını kullanırken, bunu takip eden kullanım, eril adıl olan ‘he’dir (%19) (bkz. Tablo 3.1, s.28). Bu sözcükle kadını ifade edenlerin sayısı, erkeği ifade edenlere göre çok azdır.

İkinci tümcedeki ‘scientist’ için yine en çok kullanılan yapı ‘he or she’dir (%43) (bkz. Tablo 3.2, s.30). Diğer yandan, çok yakın bir sayıyla bunu ‘he’ adılının kullanımı izler (%34). Bilim insanını erkek olarak düşünenlerin sayısı 26 iken, yalnızca bir kişi (bir kız öğrenci) bilim insanını kadın olarak düşünmüştür.

‘Teacher’ sözcüğünde öğrencilerin büyük çoğunluğu cinsiyetçi olmayan kullanımı tercih etmişlerdir. Öğrencilerin %40’ı tarafından, cinsiyetçi olmayan bir biçimde ‘teacher’ sözcüğü yinelenirken ve %38’i tarafından ‘he or she’ yapısı kullanılırken, tek başına ‘he’ veya ‘she’ adılını kullananların sayısı hemen hemen eşittir (sırasıyla, %10 ve %9) (bkz. Tablo 3.3, s.31).

Öğrencilerin %60’ı, ‘someone’ sözcüğü için ‘he or she’ kullanımını seçmiştir (bkz. Tablo 3.4, s.32). Fakat ayrı ayrı ‘he’ ve ‘she’ adıllarını kullananların sayılarında ayırım vardır. %29 oranında öğrenci ‘someone’ sözcüğüyle bir erkeği tanımlarken, %6lık bir oran, bu sözcükle bir kadını tanımlamıştır.

Daha önce de değinildiği gibi, ‘nurse’ için öğrencilerin %74’ü ‘she’ adını kullanırken, yalnızca 1 öğrenci ‘he’ adını kullanmıştır (bkz. Tablo 3.5, s.33).

Tüm bu verilerden, öğrenciler cinsiyetçi olmayan bir dil kullanıyorlarmış gibi görünse de, veriler bütün olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin genellikle cinsiyetçi bir yaklaşım sergiledikleri görülür. Bu durum, ‘Dilsel Farkındalık’ isimli ikinci sormacadan sonra daha açık bir biçimde görülmüştür.

‘Dilsel Farkındalık’ sormacasında, öğrencilerin cinsiyetçi kullanımları ayırtedemedikleri net olarak ortadadır. İlk tümcedeki ‘business executive’ sözcüğünün cinsiyetçi bir biçimde kullanıldığını öğrencilerin %92’si ayırtetmemiştir (bkz. Tablo 3.6, s.35). Aynı şekilde, ikinci tümcedeki ‘men’ sözcüğü de cinsiyetçi bir biçimde kullanılmıştır. Ancak, %83 oranında öğrenci bunun ayırdaya varamamıştır (bkz. Tablo 3.7, s.36). Bir sonraki tümcede ‘firemen’ sözcüğünde, bütün öğrencilerden yalnızca bir tanesi bunun cinsiyetçi bir anlatım olduğunu belirtmiştir (bkz. 3.8, s.38). ‘Student’ sözcüğünün yer aldığı tümcede %82 oranında öğrenci bu tümceyi düzeltmemiş, cinsiyetçi biçimiyle bırakmıştır (bkz. Tablo 3.9, s.39). Oysa ‘Dil Kullanımı’ sormacasında aynı sözcüğü öğrencilerin %75’i cinsiyetçi olmayan biçimde kullanmıştır (bkz. Tablo 3.1, s.28). Buna göre, modelleme ve sunum öncesinde, cinsiyetçi olmayan dili öğrencilerin çok bilinçli bir biçimde kullandıkları söylenemez. Son tümcedeki ‘cleaner’ sözcüğünde de öğrenciler cinsiyetçi bir yaklaşım sergilemiş ve temizliğin erkek olabileceğini düşünmemişlerdir.

Araştırmacı, sormacaların verilmesinden sonraki iki ay boyunca cinsiyetçi olmayan dil kullanarak ve bu kullanımları vurgulayarak, öğrencilerin farkındalığını arttırmaya çalışmıştır. İki ay sonunda verilen öğretici sunumla, öğrenciler cinsiyetçi dil konusunda bilgilendirilmiş, cinsiyetçi yapıların yerine kullanılabilir seçenekleri öğrenmişlerdir. Bu sunumdan sonra verilen sormacalarda, öğrencilerin cinsiyetçi dil konusundaki farkındalıklarının ve cinsiyetçi olmayan dil kullanımlarının arttığı görülmüştür. Bu sonuçlar

özellikle ‘Dilsel Farkındalık’ sormacasında çok belirgindir. Bu sormaca sunumdan önce verildiğinde öğrencilerin %89’u cinsiyetçi anlatımları farketmezken, sunum sonrasında öğrencilerin %92’si bunları farketmiş ve bu anlatımları cinsiyetçi olmayan bir biçime dönüştürmüştür. Öğrenciler, cinsiyetçi olmayan dil kullanımı seçeneklerinden en çok ‘he or she’ veya ‘his or her’ kullanımını tercih etmişlerdir. En az kullanılan seçeneğin, ismin tümce içinde yinelenmesi olduğu ortaya çıkmıştır.

‘Betimleme’ başlıklı üçüncü sormaca, öğrencilerin ‘cerrah’, ‘turist’, ‘resepsiyonist’, ‘bekar ebeveyn’ ve ‘katil’ karakterlerini duyduklarında, gözlerinde canlandırdıkları imgenin çoğunlukla (%75) erkek imgesi olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle ‘cerrah’ ve ‘katil’ karakterlerine öğrencilerin %87’si tarafından erkek isimleri verilmiştir (bkz. Tablo 3.11, s.43 ve Tablo 3.15, s.48). Diğer yandan, ‘bekar ebeveyn’ karakterini öğrencilerin %60’ı kadın olarak düşünmüştür (bkz. Tablo 3.14, s.47). Öğrencilerin çoğu, karakterlerin fiziksel görünümünü betimlerken cinsiyetçi olmayan anlatımlar kullanıyor gibi görünseler de, cinsiyetçi anlatımlar azımsanmayacak ölçüdedir.

İkinci uygulamada, ilkinde öğrencilerin %60’ı tarafından ‘bekar anne’ olarak hayal edilen ‘bekar ebeveyn’ karakterinin, ‘bekar baba’ da olabileceği düşünülmüştür (bkz. Tablo 3.14, s.47). Bu uygulamada, verilen karakterlerin kadın olabileceği düşünölmeye başlanmış, ancak cinsiyetçi betimlemelerde azalma yerine artış görölmüştür. Özellikle ‘turist’ ve ‘katil’ karakterlerine verilen kadın isimleri artarken, karakterlerin fiziksel görünömlerinin betimlenmesindeki cinsiyetçi anlatımlar da artmıştır. Diğer bir deyişle, öğrencilerin karakterler için kadın ismi kullanmaya başlaması, cinsiyetçi dil konusunda tam olarak biliçlendiklerini göstermemektedir. Bunun nedeni ise, bilinç yükseltme sürecinin kısa olması ve öğretici sunumun bir kez yapılmış olması olabilir. Öğrenciler cinsiyetçi dil konusunda bilinçlenmeye başlasalar bile, bu kadar kısa sürede yapılan bir bilinçlendirme, öğrencilerin kafasında var olan cinsiyetçi düşönceleri tam olarak yıkmaya yeterli olmamaktadır. Verilen karakterleri kadın

olarak düşünebilmeye başlamaları sevindiricidir. Ancak, bu karakterleri betimlerken cinsiyetçi anlatımlardan bütünüyle kaçınmaları zaman alacaktır.

Son sormaca olan ‘Görüşler’ sormacasında, öğrencilerin cinsiyetçi dil konusunda neler düşündükleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

İlk tümce, “The word “businessman” IS NORMALLY USED to mean women as well as men.”, “*Businessman* (işadamı) sözcüğü normalde, erkeklere olduğu kadar kadınlara yönelik olarak da kullanılır.” biçiminde verilmiştir. İkinci tümce ise, “The word “businessman” SHOULD BE USED to refer to both men and women.”, “*Businessman* sözcüğü hem kadınlara hem de erkeklere yönelik olarak kullanılmalıdır” tümcesidir.

Günlük dilde veya medyada, hem erkek hem de kadın iş sahiplerini kapsayacak biçimde, *işadamı* (businessman) / *işadamları* (businessmen) sözcükleri kullanılmakla beraber, bu kullanım bir çelişki de içermektedir. Normalde bu sözcükle kadınlar ifade ediliyor gibi görünse de, *-adamı* ile biten erkek göndermeli bir sözcük kadınları görünmez kılmaktadır. Bu nedenle, “‘Businessman’ sözcüğü normalde, kadınları da kapsayacak biçimde kullanılıyor olabilir, ancak, erkek göndermeli bir sözcük kadınları görünmez kıldığı için kullanılmamalıdır. Bunun yerine, kadınları da kapsayan ayrı bir sözcük kullanılmalıdır” yorumu yapılabilir.

İlk uygulamada, ‘businessman’ sözcüğünün normalde, yani günlük kullanımda hem kadın hem de erkek için kullanıldığına katılanların oranı %30 iken, ikinci uygulamada bu oran %53’e yükselmiştir (bkz. Tablo 3.16, s.50). Aynı sözcüğün erkeklerin yanısıra kadınlara yönelik olarak da kullanılması gerektiğine karşı çıkanların oranı ilk uygulamada %66 iken, öğretici sunumdan sonra %79’a çıkmıştır (bkz. Tablo 3.17, s.51).

Öğrencilerin ‘salesman’ sözcüğüne ilişkin öne sürdükleri düşünceleri, ‘businessman’ için öne sürdükleriyle benzerlik göstermektedir. ‘Salesman’ sözcüğünün normalde hem kadın hem de erkek için kullanıldığını düşünenlerin oranı, öğretici sunumla birlikte %27’den %45’e (bkz. Tablo 3.18, s.52), erkek göndermeli bu sözcüğün kadınlar için de

kullanılmasına karşı çıkan öğrencilerin oranı %60'tan %74'e yükselmiştir (bkz. Tablo 3.19, s.53).

“All men are created equal” tümcesindeki ‘men’ (adamlar) sözcüğünün kadınları kapsadığına katılmayanların oranı ikinci uygulamada %38'den %47'ye yükselmiştir (bkz. Tablo 3.20, s.54). Ancak artış, daha önce kararsız olan öğrenciler tarafından sağlanmıştır. İlk uygulamada ‘men’ sözcüğünün kadınları da içerdiğini düşünen öğrencilerin oranı, bu uygulamada büyük bir azalma göstermemiş, %50'den %48'e düşmüştür.

İlk uygulamada öğrencilerin %48'i, ikinci uygulamada ise %69'u “businessperson”, “chairperson” ve “salesperson” gibi cinsiyetçi olmayan sözcüklerin çirkin olmadığı kanısındadır (bkz. Tablo 3.21, s.55). %71 oranında öğrenci, hem kadın hem de erkeğe yönelik olarak “fire-fighter”, “business executive” ve “camera operator” gibi cinsiyetçi olmayan sözcüklerin kullanılması gerektiğini düşünmektedir (bkz. Tablo 3.22, s.56). Bu şekilde düşünen öğrencilerin oranı ikinci uygulamada %95'e ulaşmıştır.

Makalelerde sürekli olarak “he or she” yapısını kullanmak zorunda olmanın garip olduğunu düşünen öğrenci sayısı ilk uygulamada %73'tür (bkz. Tablo 3.23, s.57). Oysa ‘Dilsel Farkındalık’ sormacasında tümceleri düzeltirken en çok tercih ettikleri kullanım ‘he or she’ yapısı olmuştur. ‘Görüşler’ sormacasının ikinci uygulamasında, bu kullanımın garip olduğunu düşünen öğrencilerin oranı 42'ye düşmüştür.

‘They’ adının normalde, cinsiyeti bilinmeyen üçüncü tekil kişiler için kullanıldığını düşünen öğrencilerin oranı ilk uygulamada %56'dır (bkz. Tablo 3.24, s.58). Araştırmaya katılan öğrencilerin hemen hemen hepsi Anadolu Lisesi veya Süper Lisede İngilizce öğrenimi görmüş oldukları için, ‘they’ adının bu kullanımını, bu öğrenimleri sırasında öğrenmiş olabilirler. İkinci uygulamada ise bu görüşe katılanların oranı %69'a yükselmiştir.

‘They’ adının cinsiyeti bilinmeyen üçüncü tekil kişiler için kullanılması gerektiğine inananların oranı ilk uygulamada %52 iken, bu oran ikinci uygulamada %82 olmuştur (bkz. Tablo 3.25, s.59).

“Waiter” ve “actor” sözcüklerinin, –ress ekiyle türetilmiş cinsiyetçi “waitress” ve “actress” sözcüklerinin yerine kadınlar için de kullanılması gerektiğine katılan öğrencilerin oranları, ilk uygulamada sırasıyla %17 ve %9 iken, bu oranlar ikinci uygulamada %71 ve %79’a yükselmiştir (bkz. Tablo 3.26, s.60 ve Tablo 3.27, s.61).

Araştırmanın başında, İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin, İngilizcenin cinsiyetçi yapısı ve kullanımı konusundaki farkındalıklarının ne durumda olduğu ortaya konulmak istenmiştir. Bu araştırma, öğrencilerin İngilizcenin cinsiyetçi yapısının farkında olmadıklarını ve cinsiyetçi bir dil kullanma eğiliminde olduklarını göstermiştir. Diğer yandan, öğretmenin sınıf içinde öğrencilerin farkındalıklarını arttırmasının, cinsiyetçi olmayan bir dil kullanarak öğrencilere model oluşturmasının ve konuya ilişkin öğretici sunum yapmasının, öğrencilerin cinsiyetçi dile ilişkin tutumunu değiştirdiği, bu konudaki farkındalığını arttırdığı ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın verilerinden de görüldüğü gibi, öğretmenin model oluşturması ve öğretici sunum yapması, öğrencilerin cinsiyetçi olmayan bir dil kullanmalarını sağlamıştır. Ancak, öğrenciler cinsiyetçi olmayan bir dil kullanmaya başlasalar da, bu konuda tam olarak bilinçlendiklerini söylemek güçtür. Bunun nedeni, bilinç yükseltme sürecinin iki ay gibi kısa bir süre olmasıdır. Daha da önemlisi, bu öğrenciler cinsiyetçi bir toplumda yetişmiş ve üniversite çağına gelmiş öğrencilerdir. Bu koşullardaki bireylerin düşüncelerini değiştirmek kolay olmayacaktır. Bu nedenle, cinsiyetçi dil konusunda bilinçlendirmeye daha küçük yaşlarda, en azından ilkokul çağına başlamak gerekmektedir. Ülkemizde İngilizce öğretiminin başlangıcı ilkokul çağına indiği için, cinsiyetçi dil konusu daha bu yıllarda ele alınmaya başlanmalıdır. Ders materyallerinin hazırlanmasında genel anlamda cinsiyetçilikten ve özellikle de cinsiyetçi dil kullanımlarından kaçınmak

gerekmektedir. Ayrıca İngilizce öğretmenlerinin kendilerinin de, cinsiyetçi olmayan dil kullanımlarını vurgulamaları, bu konuda öğrencileri bilinçlendirmek üzere model oluşturmaları çok önemlidir.

Son olarak, İngilizce öğretmenlerinin cinsiyetçi dil konusuna duyarlı olmaları ve öğrencilerini cinsiyetçi olmayan bir dil kullanmaya yönlendirmeleri, öğrencilerin Türkçedeki cinsiyetçi kullanımları sorgulamalarını sağlayabilir. Ayrıca, cinsiyetçilikten arındırılmış bir dil, cinsiyetçi olmayan düşünce ve davranışları da beraberinde getirecektir.

4.2 Araştırma Sınırlılıkları ve Yeni Araştırmalar İçin Öneriler

Dil öğretiminde cinsiyetçi yaklaşımın, öğrencilerin dil kullanımına etkisini belirlemeyi hedefleyen bu araştırma, Yıldız Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Temel İngilizce (Hazırlık) bölümünde 77 öğrenciyle ve bir öğretim dönemi içinde yürütülmüştür. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda başka kurumlarda daha fazla öğrenciyle çalışılırsa ve çalışma daha uzun bir sürede ve farklı öğrenme bağlamlarında gerçekleştirilirse daha farklı sonuçlar elde edilebilir.

Bu araştırmada, cinsiyetçi dil yaklaşımı etkileşimsel düzeyde değil, yapısal düzeyde ele alınmıştır. Yürütülecek yeni çalışmalarda, sormaca yoluyla değil, doğal ortamda derlenecek verilere dayalı olarak ve işlevsel-etkileşimsel boyutta incelemeyle öğrencilerin dil kullanımına ilişkin ortaya konulacak sonuçlar, cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilerin dil kullanımına etkisini belirlemek açısından daha aydınlatıcı olacaktır.

Öğretmenin, cinsiyetçi olmayan bir dil kullanarak model oluşturmasının ve öğretici sunum yapmasının, öğrencilerin dil kullanımında ve farkındalığında bir değişiklik yaratıp yaratmadığı, sunumun hemen ardından verilen sormacalarla ölçülmüştür. Bundan sonra yapılacak benzer çalışmalarda, cinsiyetçi olmayan dil kullanımının kalıcılığını ölçmek

amacıyla, sunumun üzerinden belirli bir süre geçtikten sonra öğrencilere üçüncü bir sormaca verilebilir.

Ayrıca, ileride yapılacak çalışmalarda, cinsiyetçi dil kullanımı üzerine öğrencilerin kendi düşüncelerini öğrenmek için açık uçlu sorular içeren sormacalar hazırlanabilir. Bu sormacalardan elde edilecek veriler ışığında öğrencilerle birebir görüşme yapılması, bu öğrencilerin cinsiyetçi dil kullanımlarını değiştirmelerinde daha etkili olacaktır.

Son olarak, kız ve erkek öğrencilerin cinsiyetçi dil kullanımı ve bu kullanımdan uzaklaşma konusunda ayrılık gösterip göstermedikleri de, başka bir araştırmada kapsamlı bir biçimde incelenebilir.

KAYNAKÇA

- American Psychological Association. (1994). *Publication manual of the American Psychological Association* (4.basım) Washington, DC: Author.
- Ardener, S. (haz.) (1975). *Perceiving Women*. Malaby.
- Berger, G. ve B. Kachuk. (1977). *Sexism, Language and Social Change*. US Dept of Health, Education and Welfare, National Institute of Education.
- Cameron, D. (1992). *Feminism and Linguistic Theory*. New York: Palgrave.
- (1997). "Performing Gender Identity: Young Men's Talk and the Construction of Heterosexual Masculinity." *Language and Masculinity*. (haz.) Sally Johnson. Blackwell Publishers, U.K.
- (1998). *The Feminist Critique of Language*. London/ New York: Routledge.
- Cixous, H. (1981). "Castration or Decapitation?" *SIGNS* 7, no. 1 (Autumn 1981).
- Coates, J. (haz.) (1998). *Language and Gender. A Reader*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Crawford, M. (2001) (içinde) Unger, R. K. (haz.) (2001). *Handbook of the Psychology of Women and Gender*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Cronin, C. ve S. Jreisat (1995). "Effects of Modeling on the Use of Nonsexist Language Among High School Freshpersons and Seniors". *Sex Roles*, Vol. 33, Nos. 11/12, 1995.
- Dart, B. ve J. Clarke. (1988). "Sexism in schools: a new look." *Educational Review* 40 (1).
- de Beauvoir, S. (1993). *Kadın. "İkinci Cins"*. *Genç Kızlık Çağı*. (7.basım). İstanbul: Payel Yayınevi. (Çev. Bertan Onaran).
- Donovan, J. (1992). *Feminist Teori*. İstanbul: İletişim.(Çev. Aksu Bora, Meltem Ağduk

Gevrek, Fevziye Sayılan).

Doyle, M. (1995). "Introduction to the A-Z of Non-Sexist Language". London: Women's Press.

Ergüder vd. Fişek, G. O. *Life in Turkey*, derl. . L. L. Adler. *International*

Handbook of Gender Roles. Connecticut: The Greenwood Press, s.8.

Gök, F. (1990). *Education and Women in Turkey*, derl. Ş. Tekeli, *Women in Turkey of the 1980's*.

Irigaray, L. (1977). "Women's Exile" (trans. Couze Venn), *Ideology and Consciousness*, no. 1, May.

Kramarae, C. (1980). "Proprietors of Language". (içinde) *Women and Language in Literature and Society*. (haz.) Sally McConnell-Ginet, Praeger Publishers, USA.

Lakoff, R. (1975). *Language and Women's Place*. New York: Harper& Row.

McKay, S. L. ve N. H. Hornberger (haz.) (1996). *Sociolinguistics and Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.

Millett, K. (1987). *Cinsel Politika*. Payel. (Çev. Seçkin Selvi).

Mills, S. (1995). *Feminist Stylistics*. London: Routledge.

Navaro, L. (2000). *Tapınağın Öbür Yüzü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özbay, F. (1993). *Life in Turkey*. L. L. Adler (haz.) *International Handbook of Gender Roles*. Connecticut: The Greenwood Press.

Pauwels, A. (1998). *Women Changing Language*. Essex: Longman.

Quirk, R. S., S. Greenbaum, G. Leech, ve J. Svartvik (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.

Schneider, M. J. ve K. A. Foss. (1977). "Thought, sex and Language: the Sapir-Whorf hypothesis in the Americanwomen's movement," *Bulletin: Women's Studies in Communication*, I, no.1, spring.

- Sexton, P. (1965). "Are schools emasculating our boys?" *Saturday Review* 48 (19 June).
- Sılay, Ş., G. O. Fişek (1993). *Life in Turkey*. L. L. Adler (haz.) *International Handbook of Gender Roles*. Connecticut: The Greenwood Press, s.8.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting Qualitative Data*. London: Sage Publications.
- Spender, D. (1980) *Man Made Language*. London: Pandora Press.
- Spender, D. (1982). *Invisible Women: the schooling scandal*. London: Writers and Readers Publishing Co-operative.
- Sunderland, J. (1992). "Gender in the EFL Classroom," *ELT JOURNAL*, Cilt 46/1, Ocak 1992, s. 81-91.
- (1998). "Girls being quiet: a problem for foreign language classrooms?" *Language Teaching Research* 2,1 (1998).
- Swacker, M. (1975) "The sex of the speaker as a sociolinguistic variable" (içinde) B. Thorne ve N. Henley (haz.) *Language and Sex: Difference and Dominance*. Massachusetts: Newbury House Publishers, Inc.
- Swann, J. (1992). *Girls, Boys and Language*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Swann, J. ve D. Graddol. (1988). "Gender inequalities in classroom talk," *English in Education*, 22.
- (1989). *Gender Voices*. Oxford: Basil Blackwell Ltd.
- Talbot, M. M. (1998). *Language and Gender*. Cambridge: Polity Press.
- Whorf, B. L. (1976). "Language, Thought and Reality", (içinde) D. Spender (1980). *Man Made Language*. London: Pandora Press.
- Whyte, J. (1986). *Girls Into Science and Technology: the story of a project*. London: Routledge and Kegan Paul.

EKLER

EK-1 'Dil Kullanımı' Sormacası-1**Language use**

Please complete the following sentences in no more than twenty words.

1. Before a student takes an exam, _____

_____

2. When a scientist wants to educate the public, _____

_____

3. If a teacher discovers a student has copied someone else's course work, _____

_____

4. If someone reads a newspaper regularly _____

_____

5. If a nurse suspects a patient has been involved in a crime _____

_____

EK-2 'Dilsel Farkındalık' Sormacısı**Language awareness**

Some of these sentences contain **one or more** language problems (**not just grammar or spelling ones!**). Please underline anything you think is wrong with them, then try to rewrite them underneath.

1. A business executive always needs the help of his secretary with his work.

---

2. According to the law, all men are created equal.

---

3. We should all care about the environment.

---

4. Firemen's working hours should be reduced.

---

5. A student should make his homework on time.

---

6. A cleaner should wear gloves for her health.

---

7. Everyone has to study Shakespeare.

EK-3 'Betimleme' Sormacısı**Imagery**

The following five characters are all to appear in a film. Please give each of them a first name and write a one-sentence description of the character's appearance.

1. A surgeon

Name: _____

Description: _____
_____**2. A tourist**

Name: _____

Description: _____
_____**3. A receptionist**

Name: _____

Description: _____
_____**4. A single parent**

Name: _____

Description: _____
_____**5. A murderer**

Name: _____

Description: _____
_____

EK-4 ‘Görüşler’ Sormacısı**Opinions**

1. The word “businessman” IS NORMALLY USED to mean women as well as men.

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------
2. The word “businessman” SHOULD BE USED to refer to both men and women.

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------
3. The word “salesman” IS USED to mean women as well as men.

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------
4. The word “salesman” SHOULD BE USED to refer to both men and women.

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------
5. The statement “All men are created equal” includes women.

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------
6. The terms “businessperson”, “chairperson” and “salesperson” are ugly.

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------
7. People SHOULD USE terms like “fire-fighter”, “business executive” and “camera operator” to refer to both men and women.

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------
8. It’s awkward to have to write “he or she” all the time in essays.

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------
9. “They” IS NORMALLY USED to refer to one person of unknown sex. (e.g. “If anyone wants to see me, they’ll have to wait.”)

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------
10. You should use “they” when referring to a person of unknown sex.

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------
11. “Waiter” SHOULD BE USED for women as well as men.

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------
12. “Actor” SHOULD BE USED for women as well as men.

Agree	Neutral	Disagree
-------	---------	----------

Ek-5 Öğretici Sunum Metni

Non sexist Language Use

It is believed that society has been constructed with a bias which favours males and this bias can also be seen in language. To refer to the bias in language, several terms have been used, such as *sexist*, *masculist*, *androcentric* (male centred), or *patriarchal*. In this presentation, we will prefer the term *sexist*.

The best known aspect of sexism in English is what some feminists have called 'he/man' language, that is, the generic use of masculine pronouns and the term *man/kind*. A great deal of effort has gone into making changes in this area, since many feminists consider pronouns an important subliminal influence on perception.

Miller and Swift, for example, say that 'what standard English usage says about males is that they are the species. What it says about females is that they are subspecies' (qtd. in Cameron: 1992: 117). This is not a trivial thing for standard English to convey, and reformists like Miller and Swift believe it should be corrected by the use of non sexist language. Non sexist here means neutral or gender inclusive language. It involves recasting sentences so that they clearly do not exclude either women or men. For instance, *mankind* could be replaced by *humanity*, *forefathers* by *ancestors*, *spaceman* by *astronaut*, *fireman* by *firefighter*, and so on.

The followings are some solutions to this pronoun problem:

1. Write the sentence without pronouns.
2. Use gender-specific pronouns only to identify a specific gender or a specific person.

e.g. Original: 'Repeat the question for each subject so that he understands it.'

Gender-fair: 'Repeat the question for each male subject so that he understands it.'

3. Use plural nouns or pronouns if they do not change the meaning of the sentence.

e.g. Original: 'Repeat the question for each subject so that he understands it.'

Gender-fair: 'Repeat the question for all subjects so that they understand it.'

4. Use a first- or second-person perspective.

e.g. Original: 'The driver should take his completed registration form to the clerk's window and pay his license fee.'

Gender-fair: 'You should take your completed registration form to the clerk's window and pay your license fee.'

The following solutions produce language less fluent than solutions 1 through 4.

5. Use a double pronoun, i.e. s/he, he or she, him and her.

6. Use an article instead of a possessive pronoun as a modifier.

e.g. Original: 'After filling out *his* class schedule, the student should place it in the registrar's basket.'

Gender-fair: 'After filling out *a* class schedule,.....'

7. Use the passive voice.

e.g. Original: 'If a student wishes to avoid sex bias in his writing, he should examine these alternatives.'

Gender-fair: 'These alternatives should be examined by any student who wishes to avoid sex bias in writing.'

What will all of these changes do for your writing? First, changing the generic-male pronouns and nouns to some of the alternatives discussed here will make your writing more interesting because you will be making an effort to use a variety of forms and structures in your sentences. Instead of writing a sentence 'Stone-age man found ways to tame his environment', you can write a sentence such as 'Stone-age agriculturists and hunters used their survival skills to tame their environment'.

Using gender inclusive language will also help you write more specifically, which always improves writing. Instead of writing “workmen”, you can write about “carpenters”, or “plumbers”, or “construction workers”, or “architects”, whatever it is that you actually meant by workmen.

Gender inclusive language will help your reader follow your argument without being distracted by wondering what you mean by generic-male use of “man” or “he”. Although traditional grammar rules tell us that “man” stands for both men and women, “man” is used far more often to refer to men only. When these words are used to refer to women as well, the reader has to stop and process this meaning before continuing with the reading.

Finally, using gender inclusive language will make your writing more accurate. Using generic-male “man” and “he” to represent all human beings is not an accurate reflection of reality. Writing inaccurately will discredit the message in your writing.

There is always some resistance among English speakers to feminists reforms. One reason for this resistance might be the common idea that language is ‘trivial’, so linguistic reforms are not worth the trouble they cause. However, feminists argue that sexist language is insulting to women (the symbolic value of linguistic choices) and it is inaccurate and misleading (cognitive implications).

The idea that sexist language is inaccurate and misleading is confirmed by some experimental work by linguists and psychologists which supports the hypothesis that for current speakers of English, generic masculines are interpreted as masculine rather than generic. Researchers in these studies gave participants writing samples and asked them to match the subjects with pictures; a majority of the participants matched the writing which included generic-male language with pictures of men rather than with pictures of women or men and women.

In his work 'Person Paper on Purity in Language', Douglas Hofstadler illustrates by analogy the idea of sexist language as symbolically insulting to women (qtd. in Cameron 1992: 119). He does this by systematically replacing the terms *man* and *woman* with *white* and *black*. Suppose, he says, that Neil Armstrong's famous words when he stepped on the surface of the moon had been 'one small step for a white; one giant leap for whitekind'. Would we not have perceived this as shocking racism? Why does the same not apply to the exclusion of women in generic masculine language? So, however an individual actually interpretes it, generic *man* is symbolically an affirmation of male supremacy. By using nonsexist language, we can at least avoid the overt implication that males are the standart and norm of all humanity.

The notion of *man* as the unmarked category and *woman* as the marked category is also reflected in pairs of words that are distinguished by gender. When a word referring to a person is distinguished by gender, the feminine form is often marked with a suffix, which sometimes carries the sense of diminutive. Examples of words in current use are *actress*, *hostess*, *waitress*, *goddess*, *princess* and so on.

Sometimes a word explicitly marking the referent as female or male is added. It is revealing the note which professions are marked for which gender. For example, *doctor (lady doctor)*, *family man (but not a family woman)*, and *career woman (but not the career man)*. They reflect the cultural assumption of the society.

Another way through which gender-differentiated language use reflects social hierarchies is *naming conventions*, which are the ways of referring to people and addressing them in interaction. For example, whereas there is only one form of address for men, *Mr.*, regardless of marital status, there are two forms as *Miss* and *Mrs.* For women, reflecting the notion that whether or not a woman is in a heterosexual marriage is her defining

characteristics. Feminists suggest another address form, *Ms.*, for women who believed that their marital status should be irrelevant.

In addition, males are frequently addressed by their family name and title whereas females are addressed by just their first name. Psychologically this can also work to produce sexual asymmetry.

Another point is that a word for women can assume negative connotations even where it designates the same state or condition as it does for man. *Spinster* and *bachelor*, for example, designate an unmarried adult but when this word is marked for males it is positive when it is marked for females it is negative.

And with some words, when the sex changes, the meaning changes, too. “Even with the words such as *tramp*, for example, there is a shift to negative and sexual meanings when it is applied to females” (Spender 1980: 19).

These have been some points which illustrate the sexist structure of language. We should be aware of this characteristic of English and avoid using sexist forms both in writing and speaking.

EK-6 'Dil Kullanımı' Sormacısı-2**Language use**

Please complete the following sentences in no more than twenty words.

1. A student becomes more successful if _____

_____

2. When a scientist wants to publish an article, _____

_____

3. If a teacher gives importance to the class participation, _____

_____

4. When someone criticises the government, _____

_____

5. If a nurse realizes that one of the patients in the room disappeared, _____

_____

EK-7	"DİL KULLANIMI" (LANGUAGE USE)					
SORMACASININ SONUÇLARI						
77 kişilik (25 kız/ 52 erkek) örneklemden alınan yanıtlar.						
<u>1. TÛMCE (STUDENT)</u>						
1. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	student	geçersiz
kız/ erkek	3k/ 11e	2k/ 1e	14k/ 31e	2k/ 2e	4k/ 5e	0k/ 2e
toplam	14	3	45	4	9	2
yüzde	19%	4%	58%	5%	12%	2%
2. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	student	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 3e	0k/ 2e	22k/ 38e	3k/ 4e	1k/ 3e	0k/ 1e
toplam	3	2	60	7	4	1
yüzde	4%	3%	78%	9%	5%	1%
<u>2. TÛMCE (SCIENTIST)</u>						
1. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	scientist	geçersiz
kız/ erkek	7k/ 19e	1k/ 0e	10k/ 23e	1k/ 3e	4k/ 5e	2k/ 2e
toplam	26	1	33	4	9	4
yüzde	34%	1%	43%	5%	12%	5%
2. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	scientist	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 4e	2k/ 3e	23k/ 32e	0k/ 7e	0k/ 3e	0k/ 3e
toplam	4	5	55	7	3	3
yüzde	5%	7%	71%	9%	4%	4%
<u>3. TÛMCE (TEACHER)</u>						
1. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	teacher	geçersiz
kız/ erkek	3k/ 5e	4k/ 3e	10k/ 19e	0k/ 0e	8k/ 23e	0k/ 2e
toplam	8	7	29	0	31	2
yüzde	10%	9%	38%	0%	40%	3%
2. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	teacher	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 2e	0k/ 4e	22k/ 38e	1k/ 4e	2k/ 3e	0k/ 1e
toplam	2	4	60	5	5	1
yüzde	2%	5%	78%	7%	7%	1%
<u>4. TÛMCE (SOMEONE)</u>						
1. Uygulama						
	he	she	he/ she	they	geçersiz	
kız/ erkek	4k/ 18e	3k/ 2e	16k/ 30e	0k/ 1e	2k/ 1e	
toplam	22	5	46	1	3	
yüzde	29%	6%	60%	1%	4%	
2. Uygulama						
	he	she	he/ she	they	geçersiz	
kız/ erkek	0k/ 2e	0k/ 2e	23k/ 38e	2k/ 7e	0k/ 3e	
toplam	2	2	61	9	3	
yüzde	3%	3%	79%	11%	4%	

5. TMCE (NURSE)						
1. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	nurse	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 1e	19k/ 38e	4k/ 8e	0k/ 0e	2k/ 4e	0k/ 1e
toplam	1	57	12	0	6	1
yüzde	1%	74%	16%	0%	8%	1%
2. Uygulama						
	he	she	he/ she	çoğul biçim	nurse	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 1e	3k/ 27e	20k/ 19e	1k/ 4e	1k/ 1e	0k/ 0e
toplam	1	30	39	5	2	0
yüzde	1%	39%	51%	6%	3%	0%

EK-8	"DİLSEL FARKINDALIK" (LANGUAGE AWARENESS)					
SORMACASININ SONUÇLARI						
77 kişilik (25 kız/ 52 erkek) örneklemden alınan yanıtlar.						
1. TÛMCE (BUSINESS EXECUTIVE)						
1. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
kız/ erkek	23k/ 48e	0k/ 0e	1k/ 3e	1k/ 0e	1k/ 0e	0k/ 0e
toplam	71	0	4	1	1	0
yüzde	92%	0%	6%	1%	1%	0%
2. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
kız/ erkek	0k / 8e	1k/ 0e	17k/ 23e	3k/ 12e	3k/ 10e	0k/ 0e
toplam	8	1	40	15	13	0
yüzde	10%	1%	52%	20%	17%	0%
2. TÛMCE (MEN)						
1. Uygulama						
	men	people	humans or humanbeings	men&women	geçersiz	
kız/ erkek	22k/ 42e	1k/ 2e	2k/ 6e	0k/ 1e	0k/ 1e	
toplam	64	3	8	1	1	
yüzde	83%	5%	10%	1%	1%	
2. Uygulama						
	men	people	humans or humanbeings	men&women	geçersiz	
kız/ erkek	0k/ 3e	16k/ 31e	6k/ 14e	3k/ 4e	0k/ 0e	
toplam	3	47	20	7	0	
yüzde	4%	61%	26%	9%	0%	
4. TÛMCE (FIREMEN)						
1. Uygulama						
	firemen	firefighters				
kız/ erkek	24k/ 52e	1k/ 0e				
toplam	76	1				
yüzde	99%	1%				
2. Uygulama						
	firemen	firefighters				
kız/ erkek	2k/ 6e	23k/ 46e				
toplam	8	69				
yüzde	10%	90%				
5. TÛMCE (STUDENT)						
1. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
kız/ erkek	20k/ 43e	0k/ 0e	2k/ 6e	1k/ 2e	2k/ 0e	0k/ 1e
toplam	63	0	8	3	2	1
yüzde	82%	0%	10%	4%	3%	1%
2. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 3e	0k/ 1e	12k/ 29e	8k/ 14e	5k/ 4e	0k/ 1e
toplam	3	1	41	22	9	1
yüzde	4%	1%	53%	29%	12%	1%

6. TMCE (CLEANER)						
1. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
kız/ erkek	0k/ 0e	20k/ 46e	2k/ 5e	1k/ 1e	1k/ 0e	1k/ 0e
toplam	0	66	7	2	1	1
yüzde	0%	86%	9%	3%	1%	1%
2. Uygulama						
	his	her	his/ her	çoğul biçim	diğer	geçersiz
yüzde	0k/ 0e	1k/ 6e	16k/ 28e	3k/ 11e	5k/ 6e	0k/ 1e
kız/ erkek	0	7	44	14	11	1
yüzde	0%	9%	57%	18%	15%	1%

EK-9	"BETİMLEME" (IMAGERY)			
SORMACASININ SONUÇLARI				
77 kişilik (25 kız/ 52 erkek) örneklemden alınan yanıtlar.				
1. A SURGEON				
1. Uygulama				
	kadın ismi		erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	1k/ 1e	7k/ 3e	0k/ 3e	17k/ 45e
toplam	12		65	
yüzde	16%		84%	
2. Uygulama				
	kadın ismi		erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	5k/ 3e	11k/ 6e	2k/ 4e	8k/ 38e
toplam	25		52	
yüzde	32%		68%	
2. A TOURIST				
1. Uygulama				
	kadın ismi		erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	4k/ 8e	10k/ 11e	3k/ 2e	8k/ 31e
toplam	33		44	
yüzde	43%		57%	
2. Uygulama				
	kadın ismi		erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	6k/ 14e	9k/ 14e	2k/ 2e	8k/ 22e
toplam	43		34	
yüzde	56%		44%	
3. A RECEPTIONIST				
1. Uygulama				
	kadın ismi		erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	1k/ 2e	8k/ 14e	3k/ 8e	12k/ 29e
toplam	25		52	
yüzde	32%		68%	
2. Uygulama				
	kadın ismi		erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	4k/ 6e	6k/ 18e	3k/ 3e	12k/ 25e
toplam	34		43	
yüzde	44%		56%	

4. A SINGLE PARENT				
1. Uygulama				
kadın ismi			erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	4k/ 8e	13k/ 21e	3k/ 6e	5k/ 17e
toplam	46		31	
yüzde	60%		40%	
2. Uygulama				
kadın ismi			erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	4k/ 7e	8k/ 17e	3k/ 6e	10k/ 14e
toplam	36		41	
yüzde	47%		53%	
5. A MURDERER				
1. Uygulama				
kadın ismi			erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	0k/ 3e	3k/ 2e	3k/ 5e	17k/ 44e
toplam	8		69	
yüzde	10%		90%	
2. Uygulama				
kadın ismi			erkek ismi	
	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan	cinsiyetçi	cinsiyetçi olmayan
kız/ erkek	3k/ 5e	9k/ 6e	5k/ 7e	10k/ 32e
toplam	23		54	
yüzde	30%		70%	

EK-10	"GÖRÜŞLER" (OPINIONS)		
	SORMACASININ SONUÇLARI		
	77 kişilik (25 kız/ 52 erkek) örneklemden alınan yanıtlar.		
	1. The word "businessman" IS NORMALLY USED to mean women as well as men.		
	1. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	13k/ 10e	0k/ 7e	13k/ 34e
toplam	23	7	47
yüzde	30%	9%	61%
	2. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	11k/ 30e	3k/ 6e	11k/ 16e
toplam	41	9	27
yüzde	53%	12%	35%
	2. The word "businessman" SHOULD BE USED to refer to both men and women.		
	1. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	1k/ 7e	0k/ 18e	24k/ 27e
toplam	8	18	51
yüzde	10%	23%	66%
	2. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	1k/ 6e	0k/ 9e	24k/ 37e
toplam	7	9	61
yüzde	9%	12%	79%
	3. The word "salesman" IS USED to mean women as well as men.		
	1. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	11k/ 10e	3k/ 11e	11k/ 31e
toplam	21	14	42
yüzde	27%	18%	55%
	2. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	11k/ 24e	3k/ 11e	11k/ 17e
toplam	35	14	28
yüzde	45%	18%	36%
	4. The word "salesman" SHOULD BE USED to refer to both men and women.		
	1. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	0k/ 14e	2k/ 15e	23k/ 23e
toplam	14	17	46
yüzde	18%	22%	60%
	2. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	2k/ 8e	0k/ 10e	23k/ 34e
toplam	10	10	57
yüzde	13%	13%	74%

5. The statement "All men are created equal" includes women.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	6k/ 33e	3k/ 6e	16k/ 13e
toplam	39	9	29
yüzde	50%	12%	38%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	9k/ 28e	2k/ 2e	14k/ 22e
toplam	37	4	36
yüzde	48%	5%	47%
6. The terms "businessperson", "chairperson" and "salesperson" are ugly.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	4k/ 17e	2k/ 17e	19k/ 18e
toplam	21	19	37
yüzde	27%	25%	48%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	2k/ 8e	2k/ 12e	21k/ 32e
toplam	10	14	53
yüzde	13%	18%	69%
7. People SHOULD USE terms like "fire-fighter", "business executive" and "camera operator" to refer to both men and women.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	22k/ 33e	1k/ 11e	2k/ 8e
toplam	55	12	10
yüzde	71%	16%	13%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	25k/ 48e	0k/ 1e	0k/ 3e
toplam	73	1	3
yüzde	95%	1%	4%
8. It's awkward to have to write "he or she" all the time in essays.			
1. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	15k/ 41e	5k/ 7e	5k/ 4e
toplam	56	12	9
yüzde	73%	16%	12%
2. Uygulama			
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	11k/ 21e	6k/ 10e	8k/ 21e
toplam	32	16	29
yüzde	42%	21%	38%

	9. "They" IS NORMALLY USED to refer to one person of unknown sex. (e.g. "If anyone wants to see me, they'll have to wait.")		
	1. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	16k/ 27e	8k/ 13e	0k/ 13e
toplam	43	21	13
yüzde	56%	27%	17%
	2. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	16k/ 37e	5k/ 8e	5k/ 6e
toplam	53	13	11
yüzde	69%	17%	14%
	10. You should use "they" when referring to a person of unknown sex.		
	1. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	20k/ 20e	5k/ 21e	0k/ 11e
toplam	40	26	11
yüzde	52%	34%	14%
	2. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	22k/ 41e	2k/ 5e	1k/ 6e
toplam	63	7	7
yüzde	82%	9%	9%
	11. "Waiter" SHOULD BE USED for women as well as men.		
	1. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	4k/ 9e	2k/ 7e	19k/ 36e
toplam	13	9	55
yüzde	17%	12%	71%
	2. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	18k/ 29e	2k/ 11e	5k/ 12e
toplam	47	13	17
yüzde	61%	17%	22%
	12. "Actor" SHOULD BE USED for women as well as men.		
	1. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	3k/ 4e	3k/ 6e	19k/ 42e
toplam	7	9	61
yüzde	9%	12%	79%
	2. Uygulama		
	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum
kız/ erkek	17k/ 28e	1k/ 12e	7k/ 12e
toplam	45	13	19
yüzde	58%	17%	25%